

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tatjana Vranješević

Politična kriza v Bosni in Hercegovini kot posledica ureditve v sporazumih iz Daytonu
in Pariza

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tatjana Vranješević

Mentor: red. prof. dr. Anton Bebler

Politična kriza v Bosni in Hercegovini kot posledica ureditve v sporazumih iz Dayton
in Pariza

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Bližnjim. Za podporo.

Mentorju. Za nasvete in pomoč.

Politična kriza v Bosni in Hercegovini kot posledica ureditve v sporazumih iz Daytona in Pariza

Diplomsko delo govori o politični krizi v Bosni in Hercegovini, ki nastane po splošnih volitvah leta 2010. Po omenjenih parlamentarnih in predsedniških volitvah je bila BiH več kot štirinajst mesecev brez osrednje vlade, kar je pripeljalo državo v globoko politično krizo. Blokirana je bila konstruktivna vladavina, preprečeno sprejetje za državo pomembnih odločitev ter zaustavljen postopek sprejemanja nujno potrebnih reform. Razlogi za nastalo politično krizo in konstantno gospodarsko ter socialno stagnacijo Bosne in Hercegovine izvirajo iz pomanjkljivosti oziroma slabosti obstoječe ustavne ureditve, zapisane v sporazumih iz Daytona in Pariza. Čeprav je bil Daytonski mirovni sporazum ključnega pomena za prenehanje vojne se ta sčasoma razvije iz začasne rešitve v zamrznjen državni sistem, ki onemogoča Bosni in Hercegovini, da postane učinkovita in funkcionalna država. Kompleksen in nevzdržen sistem, katerega ustvari Daytonška ustava ter ozemeljska delitev na dve entiteti, prav tako predvidena v obstoječi ustavni ureditvi, ki ima za posledico sestavo državnih institucij na nacionalnem načelu, zavirata normalno politično delovanje države. Poleg tega sam obstoj in prevlada nacionalnih strank onemogočajo tudi konstruktivno delovanje vladajočih koalicij. Nastala kriza tako ukazuje na to, da je revizija ustavne ureditve nujno potrebna, če želi Bosna in Hercegovina preseči stalno politično krizo in zgraditi demokratično državo.

Ključne besede: politična kriza, Bosna in Hercegovina, sporazum iz Daytona in Pariza.

The political crisis in Bosnia and Herzegovina as consequence of arrangement in agreements from Dayton and Paris

The paper deals with the political crisis in Bosnia and Herzegovina which occur after a general elections in 2010. Fourteen months after a mentioned parliamentary and presidential elections Bosnia was still without a central government, which has led the country into deep political crisis. Constructive government was obstructed, adoption of important decisions for the state was prevented and process of accepting vital reforms was stopped. Reasons for an occurred political crisis and constantly economic and social stagnation of Bosnia and Herzegovina originate from deficiencies and disadvantages of existent constitutional arrangement, written down in agreements from Dayton and Paris. Although the Dayton Peace Agreement was of main importance for stopping the war this develops from temporary solution into frozen state system that prevents Bosnia and Herzegovina to become an efficient and functional state. A complex and unsustainable system, created by Dayton constitution and territorial division into two entities, also provided in the existing constitutional arrangement, which results in a composition of the state institutions on the principle of nationality are breaking normally political functioning of state. Beside this, existence and dominance of national parties disable the constructive functioning of the governing coalition. An occurred crisis therefore orders that the revision of the constitutional system is urgently required if Bosnia and Herzegovina wants to exceed a permanent political crisis and build democratic state.

Key words: political crisis, Bosnia and Herzegovina, agreements from Dayton and Paris.

Kazalo

1	Uvod	8
2	Metodološki okvir	10
2.1	Oprelitev predmeta proučevanja	10
2.2	Namen in cilji proučevanja	10
2.3	Hipoteze	10
2.4	Uporabljena metodologija	11
2.5	Struktura diplomske naloge	11
2.6	Oprelitev temeljnih pojmov	12
3	Bosna in Hercegovina	14
3.1	Politična zgodovina po l. 1990	14
3.2	Politični razvoj	20
3.2.1	Politični razvoj pred vojno	21
3.2.2	Politični razvoj po vojni	23
3.3	Politični sistem	26
3.3.1	Raven BiH	27
3.3.1.1	Izvršilna oblast	27
3.3.1.2	Zakonodajna oblast	28
3.3.1.3	Sodna oblast	29
3.3.2	Raven entitet	30
3.3.2.1	Federacija Bosne in Hercegovine	30
3.3.2.2	Republika Srbska	30
3.3.2.3	Brčko distrikt BiH	30
3.3.3	Urad Visokega predstavnika v BiH	31
4	Parlamentarne in predsedniške volitve 2010	32
4.1	Rezultati volitev	33
4.1.1	Problem pri sestavi koalicije	34
4.1.2	Vnovično štetje glasov	35

5	Politična kriza v BiH	35
5.1	Pomanjkljivosti Daytonске ustave	37
5.2	Krepitev etničnih delitev in nacionalno definiranih strank	40
6	Možne rešitve za politično krizo	42
6.1	Ustavne spremembe.....	42
6.2	Preseganje ostrih političnih delitev na etnični podlagi.....	45
6.3	Pridružitev EU	46
7	Sklep.....	49
8	Literatura	53

SEZNAM KRATIC

BiH	Bosna in Hercegovina
EU	Evropska Unija
FBiH	Federacija Bosne in Hercegovine
HDZ	Hrvaška demokratična stranka
ICTY	Mednarodno kazensko sodišče za nekdanjo Jugoslavijo
IFIMES	Mednarodni inštitut za bližnjevzhodne in balkanske študije
NATO	Organizacija severnoatlantskega sporazuma
OHR	Urad Visokega predstavnika
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
RS	Republika Srbska
SBB	Stranka za boljšo prihodnost
SDA	Stranka demokratične akcije
SDP	Socialdemokratična stranka
SDS	Srbska demokratična stranka
SFRJ	Socialistična Federativna Republika Jugoslavija
SNS	Stranka neodvisnih socialdemokratov
SNSD	Stranka neodvisnih socialdemokratov Republike Srbske
SRBiH	Socialistična Republika Bosna in Hercegovina
SzBiH	Stranka za BiH
VB	Velika Britanija
ZDA	Združene države Amerike
ZN	Združeni narodi

1 Uvod

Ljudska in nato Socialistična Republika Bosna in Hercegovina, ki je bila pogosto imenovana tudi »Jugoslavija v malem«, je v nekdanjem socialističnem jugoslovanskem sistemu služila kot zgled za uspešno sobivanje več narodov in religij. Razmeroma uspešno skupno življenje Muslimanov, Srbov, Hrvatov, Jugoslovanov, Židov, Romov, Albancev, Črnogorcev, Slovencev, Makedoncev, Čehov, Slovakov, Ukrajincev in pripadnikov drugih narodov v BiH, ki je v 80. letih porajalo videz pripadnosti bosanski skupnosti (Kržišnik-Bukić 1996, 45), se začetkom 90. let tragično konča. Razpad Socialistične Federativne Republike Jugoslavije doživi svojo dramatično kulminacijo ravno v Bosni. Poboji, posiljevanja, požigi, plenitve, beg desetisočev, etnično čiščenje, genocid, vse to so bili vsakdanjik vojne v Bosni in Hercegovini (v nadaljevanju BiH), ki je trajala med letoma 1992 ter 1995 in terjala najvišji krvni davek na območju nekdanje Jugoslavije.

Tragični dogodki v BiH od začetka razpadanja Jugoslavije oz. vojaške agresije¹ so povzročili šok in nemir mednarodne javnosti ter prisiljevali mednarodno skupnost k odzivu. »Reakcije evropske in svetovne javnosti so bile emocionalne. Izražale so silno ogorčenje nad grozodejstvi, ki so se dogajala v Bosni ter trajala brez konca in kraja. Ob tem pa se je krepila solidarnost z nedolžnimi civilisti, predvsem z muslimanskim narodom, ki je 'kriv', da pač obstaja in ker bi želel obstajati še naprej« (Kržišnik–Bukić 1996, 53). Leta 1995, po treh letih in pol krvavega boja v BiH in navkljub ponavljajočem se stereotipnem izgovoru, da mednarodna skupnost v novi postblokovski politični situaciji nima mehanizmov, ki bi lahko preprečili balkansko katastrofo (Kržišnik–Bukić 1996, 53), zahodne sile uvidijo neprimernost in nevarnost strategije neinterveniranja v konflikt. Tako NATO z ZDA na čelu prisili vojskujoče se strani, da sedejo za navidezno pogajalsko mizo v ameriški vojni bazi Wright-Peterson v bližini mesta Dayton, v ameriški zvezni državi Ohio². »V asketsko opremljenih barakah na vojaškem letališču Wright Peterson v ameriški zvezni državi Ohio so z mešanico hudih

---

¹ Vojaška agresija je bila rezultat agresivnega srbskega nacionalizma, prav tako pa tudi odgovor na bosansko-hercegovski referendum, ki ga je del bosanskih Srbov bojkotiral. Z agresijo je bilo izraženo nesoglasje in nezadovoljstvo dela bosanskih Srbov s politično situacijo v BiH tj. z uspehim referendumom o državni samostojnosti in neodvisnosti BiH, saj se je 64% vseh volilnih upravičencev opredelilo za samostojno in neodvisno državo Bosno in Hercegovino (Kržišnik-Bukić 1996, 50).

² Vodja pogajanj Richard Holbrooke ali »Richard železni« je skupaj z Clintonom udeležencem napovedal in jih opozoril, da bodo pogajanja neusmiljena. Muslimane sta opozorila, da naj ne računajo na nove letalske napade zveze NATO, Hrvatom sta zagrozila z gospodarskimi sankcijami, če bodo preveč trmoglavili, Srbom pa sta dala jasno vedeti, da do preklica že uveljavljenih sankcij ne bo prišlo, v kolikor se ne bodo odpovedali delu zasedenih ozemelj (Pirjevec 2003, 445).

groženj in zapeljivih obljub vsilili mir voditeljem treh krvavo sprtih strani v Bosni in Hercegovini» (Bebler 2006). Čeprav so bila pogajanja med vsemi tremi sprtimi stranmi dolgotrajna, so predlagane rešitve na koncu le sprejeli. Rezultat pogovorov in hkrati oznanilo konca vojne je bil Daytonski mirovni sporazum, ki ponovno vzpostavi BiH v novi in edinstveni obliki. Dejstvo je, da je Daytonski mirovni sporazum simbolno ustavil vojaške spopade na tleh BiH, pa vendar slednje ne zaustavi politične elite da boj nadaljujejo s političnimi sredstvi³. Posledično se tako mirovni sporazum hitro razvije iz začasne rešitve v praktično zamrznjen državni sistem, ki onemogoča neodvisno in predvsem funkcionalno delovanje države.

Danes, sedemnajst let od konca vojne je BiH še vedno razdeljena po nacionalnem ključu, kar hromi sprejemanje kakršnihkoli odločitev na državni ravni, poleg tega pa oblast v državi še vedno ne more delovati brez pomoči mednarodne skupnosti. Številne kršitve človekovih pravic, močno razširjena korupcija, oslABLJENO gospodarstvo, visoka stopnja brezposelnosti ter globoka revščina so razlogi zakaj mladi zapuščajo državo, begunci in razseljeni pa se težje odločajo za vrnitev. Politiki še naprej prednostno gledajo na nacionalne interese in tako posledično blokirajo vse odločitve v državi.

In ravno slednje pripelje do tega, da se BiH po oktobrskih predsedniških in parlamentarnih volitvah l. 2010 znajde v največji politični krizi, katero pomnijo od podpisa Daytonskega mirovnega sporazuma dalje. Več kot leto dni trajajoča nezmožnost vzpostavitve oblasti na državnem nivoju, izpodbijanje legitimnosti regionalne vlade v Federaciji, tudi neizbor delegatov nekaterih kantonov v Dom narodov FBiH je zgolj peščica pokazateljev, ki pričajo o obstoju politične krize v BiH. Svoj doprinos k poglobljanju obravnavane politične krize pa je dodatno prispevala mednarodna skupnost s svojo nezainteresiranostjo in nepripravljenostjo, da ukrepa ter z nezmožnostjo iskanja rešitve za nastalo krizo.

---

³ Vest o podpisu Daytonskega mirovnega sporazuma je mednarodna skupnost sicer sprejela z olajšanjem, vendar pa tudi z določeno skepso, še posebej opazno v Evropi. Namreč tu so že v tistem času opozarjali na protislovja sporazuma, na očiten razkorak med moralo in prakso kakor tudi na njegove politične implikacije (Pirjevec 2003, 453).

2 Metodološki okvir

2.1 Opredelitev predmeta proučevanja

Predmet proučevanja v predstoječi nalogi je politična kriza v BiH, nastala po zadnjih splošnih volitvah l. 2010. Po omenjenih parlamentarnih in predsedniških volitvah pride v BiH do zastoja pri formiranju vlade, ki potraje več kot štirinajst mesecev in tako pripelje državo do nove politične krize, blokira konstruktivno vladavino, prepreči sprejetje pomembnih proračunskih odločitev in zaustavi postopek sprejemanja nujno potrebnih reform. Omenjen zastoj poveča politični in socialni pritisk na etnično paralizirano družbo BiH in zaustavi državo na njeni poti k doseganju večje učinkovitosti in funkcionalnosti. Zatorej si prizadevam v nalogi prikazati in utemeljiti, da krivdo za nastalo situacijo tj. politično krizo lahko pripišemo predvsem neposrečeni ureditvi v sporazumih iz Daytonu in Pariza.

2.2 Namen in cilji proučevanja

Namen diplomske naloge je sprva predstaviti in opisati politično krizo v BiH nastalo l. 2010 in nadalje dokazati, da je eden od glavnih vzrokov za nastalo krizo predvsem neustrezna ustavna ureditev, zapisana v sporazumih iz Daytonu in Pariza. V tem kontekstu so cilji moje naloge; opredeliti politično zgodovino BiH po l. 1990, nadalje politični sistem BiH ter sam politični razvoj BiH, podrobno predstaviti parlamentarne in predsedniške volitve l. 2010 in s samim tem opisati nastalo politično krizo, raziskati vzroke za nastanek politične krize ter nanizati možne rešitve, da v prihodnosti ne bi več prihajalo do podobnih kriz. Končni cilj pa je na temelju ugotovitev v nalogi, verificirati postavljene hipoteze.

2.3 Hipoteze

V kontekstu zastavljene teme bom preverila naslednje hipoteze:

H1: Obstoječa ustavna ureditev BiH, katere poglavitna sestavina je Daytonska ustava, je neustrezna zato, da bi BiH postala učinkovita in funkcionalna država.

H2: Dejavniki, ki so povzročili politično destabilizacijo BiH v začetku 90. let, so povečini v državi prisotni še danes.

2.4 Uporabljena metodologija

Kot osnovni metodološki pristop sem v nalogi uporabila metodo analize in interpretacije primarnih in sekundarnih pisnih virov. Analiza temelji predvsem na proučevanju knjižnih virov, člankov in elektronskih virov. Primarnih virov, med katere štejem predvsem različne ustave in uradne dokumente ter poročila mednarodnih organizacij, sem se posluževala predvsem pri opisovanju obstoječega političnega sistema in pri občasnem analiziranju ustavne ureditve BiH. Sekundarni viri pa so mi znatno pripomogli pri ovrednotenju podatkov iz primarnih virov in pri analiziranju aktualnega dogajanja v BiH.

Pri opisovanju oziroma določanja temeljnih pojmov sem uporabila metodo konceptualne analize in za opisovanje določenih pojavov in dogodkov še opisno metodo.

2.5 Struktura diplomske naloge

Diplomska naloga obsega osem poglavij. Uvod v samo nalogo predstavlja prvo poglavje. V drugem poglavju sem opredelila metodološki okvir in znotraj slednjega predmet proučevanja naloge, namen in cilje proučevanja, hipotezi, uporabljeno metodologijo, strukturo naloge ter opredelitev temeljnih pojmov. Nadalje, v tretjem poglavju, opisujem politični vidik BiH, v okviru opredelitve politične zgodovine države od l. 1990, političnega razvoja BiH ter njenega obstoječega političnega sistema. Četrto poglavje opisuje parlamentarne in predsedniške volitve l. 2010, v slednjem so opredeljeni tudi rezultati le-teh volitev. V naslednjem petem poglavju pojasnujem nastalo politično krizo v BiH, kjer najprej opisujem dogajanje po volitvah, nadalje pa opredeljujem vzroke za nastanek le-te krize. V šestem poglavju nizam potencialne rešitve za preprečevanje nastajanja podobnih političnih kriz na tem območju. Zaključek, ki vsebuje sklepno misel in verifikacijo hipotez, je opredeljen v sedmem poglavju. In

čisto na koncu, v zadnjem poglavju, navajam uporabljene vire pri izdelavi te diplomske naloge.

2.6 Opredelitev temeljnih pojmov

Pri opredeljevanju temeljnih pojmov proučevanja se bom osredotočila na ključne pojme, ki so najbolj pogosti v diplomski nalogi; kriza, sporazumi iz Daytona in Pariza ter Bosna in Hercegovina.

Kriza je lahko načrtovan ali nenačrtovan in nezaželen pojav, v katerem so lahko ogroženi življenje, varnost ali celo obstoj posameznika ali organizacije. Krizo lahko opredelimo tudi kot nenačrtovan in nezaželen proces, ki traja omejen čas in na katerega je mogoče le deloma vplivati (Novak 2000, 34). Obstajajo različna merila po katerih določamo zvrsti kriz, tako ločimo krizo z vidika razvoja, z vidika verjetnosti in bližine v času, z vidika ogroženosti ciljev, z vidika hitrosti nastopa ter z vidika vzrokov nastanka. Glede na to, da v nalogi proučujem politično krizo, poleg le-te pa je v BiH prisotna tudi gospodarska kriza, opredeljujem še pojem kriza gospodarsko-političnega okolja. Za slednjo so značilni politični pritiski na podjetja, nestabilnost vlade in nezaupanje vanjo, recesija v gospodarstvu, zaostrena zakonodaja in ukrepi, ipd. (Novak 2000, 55).

Sporazumi iz Daytona in Pariza so zajeti v Splošnem okvirnem sporazumu za mir v BiH oz. Daytonskem sporazumu. Slednji je rezultat dogovora predstavnikov Bošnjakov, Srbov in Hrvatov ob posredovanju ameriške diplomacije. Daytonski sporazum je sestavljen iz dveh vojaških aneksov, in sicer iz Sporazuma o vojnih aspektih in Sporazuma o regionalni stabilizaciji ter iz desetih civilnih aneksov, ki se nanašajo na razmejitve med entitetami, volitve, ustavo, arbitražo, človekove pravice, begunce, ohranitev nacionalnih spomenikov, rehabilitacijo infrastrukture in ekonomsko rekonstrukcijo, civilno implementacijo sporazuma in na mednarodne policijske sile. Sporazum je bil parafiran 21. novembra 1995 v mestu Dayton, dokončno različico sporazuma pa so predstavniki vpletenih strani, skupaj s pričami, podpisali 14. decembra 1995 v Parizu.

Bosna in Hercegovina je samostojna država, ki leži na Balkanskem polotoku. Glavno mesto države je Sarajevo. Površina BiH obsega okoli 51.000 km² ozemlja, po ocenah OZN-a, pa naj bi v BiH l. 2006 živel okoli 3.900.000 prebivalcev. BiH je etnično razdeljena država. (CIA 2012). Velja za decentralizirano državo dveh entitet; Federacije BiH in Republike Srbske ter okrožja Brčko.

3 Bosna in Hercegovina

3.1 Politična zgodovina po l. 1990

V času svojega razcveta, ko je bila Bosna del Socialistične Federativne Republike Jugoslavije, je dolgo uživala v evropskih, zlasti francoskih intelektualnih krogih ugled zelo tolerantne večetnične, mnogoverske in multikulturne dežele. Veljala je za zgled sožitja narodnostno in kulturno heterogene družbene skupnosti, v nekem smislu je bila nekakšen primerek združene Evrope v malem (Kržišnik Bukić 1996, 56).

Po končani drugi svetovni vojni postane Bosna in Hercegovina ena izmed šestih republik Federativne narodne republike Jugoslavije (od l. 1963 SFRJ), skupaj s Črno Goro, Makedonijo in Kosovom je pripadala krogu nerazvitih držav in pokrajin v skupni državi (Fink Hafner in Pejanović 2006, 45). Leta 1990 so bile, prvič po drugi svetovni vojni, izvedene večstrankarske parlamentarne volitve, po katerih je bila BiH razglašena kot neodvisna država. Slednje volitve niso napovedovale najboljše prihodnosti tej novonastali republiki, saj je večina bosanskega volilnega telesa volila v skladu z etnično pripadnostjo in tako so pričakovano zmago slavile nacionalistične stranke. Zmaga treh nacionalističnih strank, Srbske demokratske stranke pod vodstvom Biljane Plavšič, Hrvaške demokratske stranke s protuđmasko usmerjenim Mate Bobanom na čelu in Stranke demokratične akcije, katero je vodil Alija Izetbegović, je predstavljala poraz komunistov in hkrati podlago za vojno, ki izbruhne kasneje.

Nacionalizem, ki je ob razpadu SFRJ že dodobra vladal na Hrvaškem in v Srbiji tako prične groziti tudi BiH. Izoblikovali so se različni pogledi treh vladnih strank na dogajanje v Jugoslaviji. Srbi so navijali za ohranitev preostanka Jugoslavije in se tako oklepali svoje pravice, da ostanejo v njej, Hrvati so se oklepali pravice da zapustijo tisto, kar je od federacije ostalo, Muslimani pa so si kot večinski narod po zgledu Slovencev in Hrvatov želeli samostojno državo in zato bili privrženi pravici do suverenosti (Silber v Borojević 2011, 27–28). Očitna nasprotujoča si stališča o prihodnosti BiH so povzročala naraščanje napetosti na političnem prizorišču, o katerih priča tudi dogajanje v Skupščini BiH 14. in 15. oktobra 1991. Takrat voditelj bosanskih

Srbov Radovan Karadžić jasno poda stališče srbskega naroda ter Muslimanom zagrozi, da: »Nikar ne misijo, da Bosne in Hercegovine ne bodo zapeljali v pekel, muslimanski narod pa celo v uničenje, saj se le-ta ne bo mogel braniti, v kolikor pride do vojne« (Percy v Borojević 2011, 28) ter napove, da Srbi ne bodo dovolili ustanovitve države Muslimanov (Pirjevec 2003, 115). Odgovor muslimanskega voditelja Alije Izetbegovića je bil: »Njegove besede in obnašanje pojasnjujejo, zakaj vsi ne želijo živeti v Jugoslaviji. Nihče noče takšne Jugoslavije, kot si jo želi gospod Karadžić. Nihče, razen morda Srbov« (Pirjevec 2003, 90) in doda, da se muslimanska stran ne bo podredila srbskim interesom. Burnem parlamentarnem zasedanju je sledilo glasovanje za suverenost BiH, kateremu so nasprotovali srbski poslanci, saj je šlo po njihovem mnenju za nezakonito dejanje in zato so zapustili dvorano še pred glasovanjem (*prav tam*)⁴. 21. novembra 1991 se poslanska skupina Srbske demokratske stranke preoblikuje v Skupščino srbskega naroda BiH in prekine vse stike z zakonitimi republiški oblastmi. Muslimani so takšno dogajanje razumeli kot povsem jasno sporočilo: »Srbi si prilaščajo pravico do samostojnega odločanja o skupni prihodnosti in od ostalih narodov BiH zahtevajo brezpogojno pokorščino« (Pirjevec 2003, 91). Situacija se še bolj zaplete, ko HDZ v BiH 18. novembra 1991 razglasi Hrvaško zvezo Herceg Bosno kot politično, kulturno in gospodarsko skupnost, ki pa je sicer pripravljena priznati demokratično izvoljeno oblast BiH (*prav tam*). 9. januarja 1992 nato Srbi, da bi prehiteli mednarodno priznanje in načrtovani bosanski referendum, razglasijo Republiko Srbsko kot Srbsko Republiko BiH, ki je del jugoslovanske federacije.

Ključnega pomena za izbiro med vojno in mirom je bilo zasedanje Skupščine BiH 25. januarja, ko Alija Izetbegović predlaga poslancem, da se na dnevni red uvrsti razprava o razpisu referendumu o odcepitvi BiH od Jugoslavije (Delo. si 2012b). Sledila so neuspela pogajanja v Lizboni, neuspeh poskus kantonizacije BiH ter serija dogodkov, ki so samo še dodatno okrepili napetosti v republiki. Medsebojno nezaupanje na političnem prizorišču je še bolj zaostriilo tudi »tajno« srečanje Srbov in Hrvatov v Gradcu, kjer naj bi slednji uskladili svoje ozemeljske zahteve, očitno na račun muslimanov (Pirjevec 2003, 124). Samo dan pred izvedbo predvidenega referendumu je srbski voditelj Karadžić zopet predlagal razdelitev republike na etnične kantone, ki naj

---

⁴ Ko je sarajevska skupščina samo z muslimanskimi in hrvaškimi glasovi odločila, da bo organizirala referendum o suverenosti, je namreč prekršila ustavo, ki je v drugem členu razglašala BiH za državo treh narodov, kršila pa je tudi napotke Badinterjeve komisije (Pirjevec 2003, 122).

bi po njegovem mnenju rešila probleme BiH. Muslimanski politiki so se vnovič zoperstavili ideji o kantonizaciji BiH in še naprej zagovarjali unitarno državo. Hrvaški voditelji tako v BiH kot na Hrvaškem pa so medtem sicer bili za kantonizacijo, vendar so v želji po ohranitvi dobrih odnosov z bosansko Vlado zmanjšali javno podporo le-tej. Da bo vojna neizbežna je postalo jasno že po 29. februarju, ko je bila sprejeta ustava RS in dokončno po 1. marcu 1992, ko je bil izveden referendum na katerem se je dvotretjinska večina prebivalstva z volilno pravico opredelila za neodvisno republiko BiH. Številni izzivalni incidenti, ki so se kmalu potem odvijali na ulicah ter nasilje, ki je kmalu zajelo vso državo so porajali občutek grozeče tragedije, katero je Izetbegović opisal kot neizbežno »medetnično in versko« vojno (Pirjevec 2003, 127).

Razmere v BiH se nato dokončno zaostrijo zadnji teden marca, ko Izetbegović, Karadžić in Boban v Sarajevu sprejmejo »izjavo o ustavni ureditvi republike« s katero naj bi slednja postala država, sestavljena iz treh »konstitutivnih enot, ki naj bi temeljile na narodnostnem principu, ozirale pa naj bi se tudi na gospodarske, zemljepisne in druge kriterije« (Pirjevec 2003, 128–130). Kantonska razdelitev BiH določena s t.i. Cutileirovim načrtom je v popolnosti ugajala samo Karadžiću, medtem ko je v večji meri zapostavljala Hrvate, predvsem pa Muslimane. Zavrnitev slednjega načrta s strani Izetbegovića in Bobana pa ni kaj dosti vznemirila bosanskih Srbov, ki so se 24. marca 1992 v Palah vnovič izrekli proti svobodni in suvereni BiH. Nastale razmere niso kazale nikakršnega optimizma, po prvem bombardiranju Sarajeva pa končno tudi Izetbegović popusti pritisku hrvaških in muslimanskih članov predsedstva in 4. aprila 1992 razpusti Skupščino BiH, okliče vojno stanje ter ukaže mobilizacijo teritorialne obrambe in policijskih rezervistov. 6. aprila 1992 je bila nato BiH s strani ZDA in Evropske skupnosti uradno priznana kot suverena država.

V naslednjih letih so se vrstile številne zahteve, obljube in izjave s strani akterjev dogajanja, ki pa skoraj nikoli niso bile spoštovane. »ZDA je izražala zaskrbljenost Beogradu. Milošević je zanikal vso odgovornost. Boji so se nato vendarle poglobile, toda nekaj dni kasneje so Srbi zopet začeli novo ofenzivo. To je postala stalna praksa naslednje pomladi in poletja« (Pirjevec 2003, 135–141). Kmalu potem so se začele pojavljati številne mirovne pobude oz. mirovni načrti za zaustavitev vojne v BiH.

Januarja 1993 sta Vance in Owen predstavila osnutek svojega mirovnega načrta za prekinitev vojne v BiH. Vance-Ownov načrt je v ustavnem delu predvideval obstoj treh konstitutivnih narodov v BiH in njeno razmejitev na deset pokrajin od katerih naj bi imela vsaka svojo skupščino in policijo ter razpolagala z večino zakonodajnih, sodnih in vladnih pristojnosti. Načrt je Muslimanom obljubljal 32,3 odstotka ozemlja, Srbom 42,3 odstotka in Hrvatom 24,5 odstotka ozemlja. Karadžić je bil za razliko od hrvaškega predstavnika Bobana, ki je bil nad načrtom navdušen, ogorčen. Prav tako kritičen je bil do slednjega tudi Izetbegović, saj naj bi bili bosanski Muslimani, če bi se načrt uresničil, prepuščeni na milost in nemilost Srbom in Hrvatom (Pirjevec 2003, 211–214). Tako tudi ta predlagana rešitev ni obrodila sadov.

V istem letu sta bila predlagana še dva načrta. In sicer Owen-Stoltenbergov načrt, katerega so po številnih pogajanjih na koncu Srbi in Hrvati avgusta 1993 zavrnil, saj naj ne bi pristali na sprejem Izetbegovićevih »minimalnih življenjskih zahtev« ter precej podoben Juppe-Kinkov načrt, ki prav tako ni bil sprejet (Pirjevec 2003, 274–292).

So pa naslednje leto uspela hrvaško-bošnjaška pogajanja na Dunaju in v Washingtonu, kjer je bil 18. marca 1994 podpisan t.i. Washingtonski sporazum. Slednji je pravzaprav veljal za prvi mirovni načrt za BiH, ki je bil rezultat ameriškega prizadevanja za doseg miru na tem območju. Omenjen sporazum je priznaval nesporno mednarodno subjektiviteto, ustavnopravno kontinuiteto in teritorialno integriteto BiH. Sporazum konstituira Federacijo BiH, katero sestavlja večinsko hrvaško in bošnjaško prebivalstvo in o teritoriju, katerega večinsko prebivalstvo so bosanski Srbi ne govori oz. le-to pušča za nadaljnja pogajanja (Kurtin 2006, 32). Washingtonski sporazum je bil tako rezultat pogajanj izključno hrvaške in bošnjaške strani.

Nadalje se 15. aprila 1994 prvič sestane t.i. Kontaktna skupina v kateri so poleg ZDA in Ruske Federacije sodelovale še VB, Francija in Nemčija. Prvi osnutek svojega mirovnega načrta je slednja predstavila 13. maja 1995 v Ženevi. Navezujoč se na Juppe-Kinkelovo pobudo je načrt predvideval šestmesečno premirje v katerem naj bi ozemlje BiH razdelili na dva dela: 51 odstotkov bi priznali Muslimansko-hrvaški federaciji, 49 odstotkov pa Republiki Srbski. Obe entiteti naj bi nato vstopili v federalno zvezo ter s tem ohranili bosansko-hercegovsko državo (Pirjevec 2003, 335). Omenjeni načrt je

predvideval tudi, da se bo po dogovoru o ozemeljski razdelitvi razvila razprava o institucionalnih vprašanjih, ki naj bi bila kasneje vključena v ustavo, sprejemljivo za vse. Takšen predlog je bil sprtim stranem predstavljen kot »zadnja priložnost« (*prav tam*).

V vmesnem času pa je pričelo vreti tako v srbskem kot v muslimanskem »taboru«. Med 15. in 17. aprilom 1995 se je srbska Skupščina zbrala na izrednem zasedanju, kjer se je odvil pravi besedni spopad med vojaki in politiki. Najbolj je zavrelo med glavnima voditeljema bosanskih Srbov, Karadžićem in Mladićem, pri čemer se je slednji branil obtožb zaradi neuspehov, ki jih je srbska stran doživljala tisti čas. Karadžić je celo razmišljal o odstavitvi Mladića, zaradi sumov, da le-ta sovražnikom nalašč pušča nadzor nad zasedenimi območji, ker hoče v navezi z Miloševićem spodkopati njegov vpliv med bosanskimi Srbi (Pirjevec 2003, 379). Precej vroče je bilo že od jeseni 1994 tudi v sarajevski vladi. In sicer, prišlo je do spora med Izetbegovićem in Siljadžićem zaradi vedno očitnejših aristokratskih potez prvega in samozavesti drugega. Stvari so pripeljale celo tako daleč, da je v nekem trenutku Siljadžić podal svoj odstop, vendar je po nekaj urah bučne razprave v predsedstvu svoj odstop umaknil (Pirjevec 2003, 422). Vojna je tako dodobra začela načenjati odnose tudi znotraj samih sprtih strani.

V drugi polovici maja in na začetku junija so se zvrstila številna diplomatska srečanja, katerih rezultat je bila konferenca, sklicana v Ženevi. Mirovni načrt Kontaktne skupine je bil še en v vrsti neuspeh, namreč Karadžić ga ni hotel podpisati, ker slednji ni priznaval Republike Srbske kot samostojne države in ni omogočal njenega povezovanja s Srbijo (Kurtin 2006, 33).

Tako se po številnih očitnih neuspeh EU ZDA odločijo zavzeti aktivnejšo vlogo pri vzpostavitvi miru v BiH oz. še več, rešitev konflikta v BiH postane prioriteta zunanje ameriške politike. Ameriška administracija napoti nove delegacije v BiH pod vodstvom Richarda Holbrooka. Prvi sestanek se je odvil septembra 1995 v Ženevi, kjer so bili sprejeti t.i. Ženevski principi kot ohlapen okvir mirovnega sporazuma, tem so sledili še Newyorški principi, oboji skupaj pa so predstavljali osnovo za nastanek in sprejetje Daytonskega mirovnega sporazuma (*prav tam*).

Vojna, ki je trajala od leta 1992 do 1995 in, ki prekine proces tranzicije iz socialističnega sistema v tržni sistem se je tako končala s podpisom Daytonskega mirovnega sporazuma. In sicer je bil leta 1995 sklenjen Splošni okvirni sporazum za mir v BiH⁵, dosežen na pogajanjih novembra istega leta. Mirovni sporazum je tako končal 43 mesecev trajajoče vojaške spopade in bil pripravljen na konferenci, ki je trajala od 1. do 21. novembra 1995. Vključevala je glavne protagoniste in sicer predsednika republike BiH Alijo Izetbegovića, predsednika Zvezne Republike Jugoslavije Slobodana Miloševića in predsednika Republike Hrvaške Franjo Tuđmana, skupaj z glavnim ameriškim pogajalcem Richardom Holbrookom ter generalom Wesleyjem Clarkom⁶. Poleg predstavnikov vseh treh sprtih strani so za uveljavitev dogovora s svojim podpisom jamčili še ameriški predsednik Bill Clinton, francoski predsednik Jacques Chirac, britanski premier John Major, španski premier Felipe Gonzales, ruski premier Viktor Černomirdin ter nemški kancler Helmut Kohl, člani t.i. Kontaktne skupine⁷. Sporazum je bil tako uradno podpisan v Parizu 14. decembra 1995.

Z mirovnim sporazumom so bili postavljeni temelji ponovno združene BiH. BiH je bila tako ponovno vzpostavljena kot država, ki sestoji iz dveh entitet: Republike Srbske in Federacije BiH⁸ ter okrožja Brčko⁹. Obe entiteti se delita še naprej; FBiH na deset kantonov, razdeljenih na občine; RS pa se deli na občine. Poleg funkcije vzpostavitve države, sporazum vsebuje tudi državno Ustavo¹⁰ in druge odredbe, katerih cilj je izgradnja mirne stabilne države. S slednjim mirovnim sporazumom je bil vzpostavljen tudi Urad Visokega predstavnika (OHR), kot vodilna organizacija za civilni aspekt implementacije miru v BiH. Visoki predstavnik¹¹ je namreč proglašen za dokončno

---

⁵ Splošni okvirni sporazum za mir v Bosni in Hercegovini ali Daytonski mirovni sporazum je naziv mirovnega dogovora, ki izhaja iz baze ameriških letalskih sil Wright-Patterson v Daytonu v ameriški zvezni državi Ohio (Kržišnik-Bukić 1997, 7).

⁶ Hrvaška in nekdanja Zvezna republika Jugoslavija sta tudi skrbnici sporazuma, Milošević pa je na pogajanjih predstavljal tudi bosanske Srbe. Holbrook se je namreč odločil ignorirati bosanske Srbe in se pogovarjati direktno z Beogradom oz. Miloševićem (Bass 1998, 101).

⁷ T.i. Kontaktne skupine velja za neformalno združenje vplivnih držav, ki imajo znaten interes za razvijanje politik na Balkanu. Kontaktne skupino sestavljajo Združene države Amerike, Združeno Kraljestvo, Francija, Nemčija, Italija in Rusija. Torej sestavljena je iz štirih od petih stalnih članic Varnostnega sveta OZN in držav, ki prispevajo največ osebja in sredstev za mirotvorne napore na Balkanu (Pejanović 2005, 40).

⁸ Leta 1994 je prišlo do sprejetja mirovnega sporazuma (t.i. Washingtonski sporazum) med vojskujočimi bosanskimi Muslimani in bosanskimi Hrvati o ustanovitvi Federacije BiH. Dogovorjeno je bilo, da se teritorij pod skupno kontrolo Hrvatov in Bošnjakov (bosanski Muslimani) razdeli v deset avtonomnih kantonov (Pejanović 2010, 49).

⁹ V skladu z arbitražno odločitvijo je Brčko distrikt na severu države, na tromeji s Hrvaško in Srbijo, določen kot posebna administrativna enota lokalne samouprave pod suverenostjo BiH in je neodvisen od entitet. Ima lastno administracijo, policijo in pravosodje (Statut Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2010).

¹⁰ The general Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina: Annex 4: Constitution of Bosnia and Herzegovina. Zapisana je v Aneksu VI Daytonskega mirovnega sporazuma.

¹¹ Funkcija Visokega predstavnika je bila ustanovljena v skladu s določbami Daytonskega mirovnega sporazuma. Naloga Visokega predstavnika je, da sodeluje z državljani in institucijami BiH ter mednarodno skupnostjo z namenom razvoja BiH v mirno in trajno demokratično državo. V okviru slednjega prizadevanja opravlja različne naloge: spremlja uresničevanja mirovnega sporazuma, nudi

avtoriteto v državi za tolmačenje sporazuma o implementaciji civilnega dela mirovnega sporazuma. Skupščina za implementacijo miru pa je kasneje še nadalje obdelala oz. dodelala njegov mandat, in sicer je bilo med drugim Visokemu predstavniku odobreno, da odstrani vse javne uslužbence v BiH, ki vršijo obstrukcijo Daytonskega mirovnega sporazuma in razglasitev zakonov, ki jih zakonodajno telo BiH ni zmožno sprejeti (Peace Implementation Council).

3.2 Politični razvoj

BiH je za razliko od Slovenije bila od nekdaj večnacionalna dežela. In še danes je multietnična, multikulturna in multireligijska družba (Fink Hafner in Pejanović 2006, 45). V prizadevanju po ohranitvi ravnotežja v medetničnih odnosih je imela do 90. let prejšnjega stoletja specifičen enopartijski sistem. Ta specifičnost je bila v popolni centralizaciji funkcij upravljanja in enopartijskem monopolu v kadrovske politiki (Fink Hafner in Pejanović 2006, 46). Nezadržen in nagel proces evropske demokratizacije, ki je nedvomno vplival na razkroj Jugoslavije, pa je kasneje zajel tudi BiH. Tako po večdesetletni enopartijski politični ureditvi, konec osemdesetih let, BiH nenadoma z vso silo preplavi politični pluralizem (Kržišnik-Bukić 1996, 58).

Ob razpadanju SFRJ je prišlo na področju Bosne in Hercegovine kot že omenjeno do vzpona nacionalističnih strank. Tisti čas so na političnem prizorišču, v posameznih delih BiH, dominirale Srbska demokratska stranka pod vodstvom Biljane Plavšič, Hrvaška demokratska stranka s protuđmasko usmerjenim Mate Bobanom na čelu in Stranka demokratične akcije, katero je vodil Alija Izetbegović (Imamović 2003, 387). Te stranke so se oblikovale na podlagi etnične identitete državljanov in to še danes izkoriščajo sebi v prid. Očitno je tudi, da so politični centri iz Beograda in Zagreba hoteli imeti svoj vpliv na nastanek in idejno usmeritev političnih strank v BiH s tem ko je bila Srbska demokratska stranka vezana na Miloševićev režim v Beogradu, Hrvaška demokratična stranka pa na Tuđmanov režim v Zagrebu¹². Druge politične stranke so večinoma nastale

---

pomoč za rešitev vseh težav, ki nastanejo v zvezi s civilnim izvajanjem sporazuma, redno poroča o napredku BiH ZN, EU, ZDA, Ruski Federaciji in ostalim zainteresiranim (Office of the High Representative).

¹² Politični vrhovi v Beogradu in Zagrebu sta obe stranki izrabljali kot sredstvo svojega vpliva na bosanske Srbe in bosanske Hrvate in realno pričakovale njihovo navezovanje na Srbijo oziroma Hrvaško. Na tak način so si ti vrhovi obetali močan vzvod, s katerim so lahko kontinuirano povzročali politično in teritorialno dezintegracijo BiH (Kržišnik-Bukić 1996, 99).

s procesom reforme in transformacije političnih organizacij iz časov socialističnega razvoja (Pejanović 2006).

Zgodovinske posebnosti države BiH so znatno vplivale na bolj počasno pluralizacijo v primerjavi s Slovenijo in Hrvaško. Poleg tega je le-ta proces potekal v zaskrbljujočem družbeno-zgodovinskem kontekstu. 1990. leta se v državi, ko Skupščina Socialistične republike Bosne in Hercegovine izvrši spremembe Ustave SRBiH, oblikuje večstrankarska politična struktura. Istočasno se razvije razprava o tem, ali omogočiti ali onemogočiti formiranje strank na etnični osnovi. O tem vprašanju kasneje odloča tudi Ustavno sodišče, ki sprejme odločitev, da je formiranje strank na etnični osnovi omogočeno oziroma dovoljeno, saj bi prišlo v nasprotnem primeru do omejevanja ljudskih pravic do svobode združevanja¹³. Po sprejetju le-te odločitve je na prostoru BiH začela nastajati pluralna politična struktura oziroma sledilo je formiranje novih političnih strank. Nastaneta dve skupini strank (Fink Hafner in Pejanović 2006, 47) in sicer stranke, ki so nastale z reformo političnih organizacij, ki so obstajale v enopartijskem sistemu (Zveza komunistov BiH, Zveza socialistične mladine BiH in Socialistične zveze delavskega naroda BiH) ter novonastale politične stranke kot so Srbska demokratska stranka, Stranka demokratske akcije in Hrvaška demokratska stranka (Fink Hafner in Pejanović 2006, 47).

3.2.1 Politični razvoj pred vojno

V hudo bolni Jugoslaviji na začetku devetdesetih let, v ozračju splošnega razpadanja enopartijskega sistema, vzniknejo v BiH v demokratični preobledi domala izključno nacionalno profilirane politične stranke. Politični pluralizem pomeni neprestano in agresivno konkurenco v boju za oblast, zato se temeljno nacionalne usmeritve teh strank sprevrtačajo v skrajno nacionalistična oziroma marsikje v BiH tudi v nacionalistično-šovinistična pojmovanja in obnašanja (Kržišnik-Bukić 1996, 71).

Proces pluralizacije v BiH, ki je bil izvršen l. 1990 se je bistveno razlikoval od sodobnega koncepta političnega organiziranja v državah zahodne Evrope, kjer je osnovo strankarskega organiziranja predstavljal svobodni državljani kot posamezniki, medtem ko je v BiH osnovo takšnega organiziranja predstavljal oziroma predstavlja nacionalna

---

¹³ Pred letom 1990 je bilo politično organiziranje na etnični osnovi strogo prepovedano (Fink Hafner in Pejanović 2006, 47).

pripadnost. Namesto izoblikovanja t.i. strankarske levice, desnice in centra, smo v BiH priča oblikovanju nacionalnih oz. etničnih strank na eni strani in multietničnih t.i. meščanskih strank na drugi. Stranke kot so Srbska demokratična stranka, Stranka demokratične akcije in Hrvaška demokratska zveza so veljale za nove stranke brez politične zgodovine in tako predstavljale zgoraj omenjen blok nacionalnih strank. Promovirale so demokratično preobrazbo in socialni napredek in si s tem pridobile podporo zahodnoevropskih držav. Hkrati pa so dobile vodilno vlogo v promociji političnega pluralizma, predvsem na osnovi dejstva, da gre za novonastale stranke brez obremenjujoče zgodovine. Multietnične stranke, od 90. leta so se v tej skupini oblikovale Socialdemokratska stranka, Stranka reformistov, Demokratska stranka socialistov, Liberalna stranka, Muslimanska bošnjaška organizacija, Meščanska demokratska stranka in druge, so imele za osnovo svojega članstva izražanje interesa svobodnega državljanina in s tem tudi državljanke vseh nacionalnih skupin. Po politično-ideološkem kriteriju jih lahko razvrstimo na desne, leve in stranke centra, meščanska usmeritev oziroma večnacionalna sestava pa predstavljata glavni karakteristiki slednjega bloka strank (povzeto po Pejanović 2005, 58–88 in Fink Hafner in Pejanović 2006, 48).

V zadnjih dvajsetih letih strankarskega pluralizma v BiH so na petih parlamentarnih volitvah kar štirikrat zmago slavile nacionalne stranke. Od nekdanj se jim pripisuje monopol v gospodarstvu in medijih, prav tako pa uživajo tudi podporo vrhov verskih skupnosti. Že na prvih volitvah l. 1990 doživijo meščanske stranke absolutni poraz. Takrat z prepričljivo zmago stranke HDZ, SDA in SDS oblikujejo vlado in strukturo oblasti¹⁴. Pri oblikovanju vlade so vse tri zmagovalne stranke opustile univerzalno načelo oblikovanja parlamentarne večine, ki se uporablja v okviru liberalno-demokratskega koncepta organiziranja družbe in izvajanja oblasti v določeni državi (Pejanović 2011, 106). Namesto definiranja političnega programa na podlagi koalicije se le-te odločijo, da vladajočo večino v bosansko-hercegovskem parlamentu pretvorijo v vladavino na partnerski osnovi (Pejanović 2006, 240). Kasneje, ko je bil izveden referendum za samostojnost BiH¹⁵ l. 1992, pa sledi razpad koalicije teh treh strank.

---

¹⁴ Na prvih večstrankarskih volitvah, novembra 1990, je bil skupni in glavni interes teh treh etničnih strank, da premagajo stranke levice in liberalno stranko. To jim je tudi uspelo, ker so vse tri svojo volilno kampanjo zasnovale na ideji varovanja nacionalnega interesa vsakega posameznega naroda: SDA-Bošnjakov; SDS-Srbov in HDZ-Hrvatov. Tako koncipirana volilna kampanja je okrepila etnično homogenizacijo naroda in hkrati pripeljala do zmage omenjenih etničnih strank (Pejanović 2011, 106).

¹⁵ 29. februarja in 1. marca 1992 je bil organiziran referendum, ki je državljanom zastavljal naslednje vprašanje: »Ali ste za neodvisno Bosno in Hercegovino, državno skupnost suverenih in konstitutivnih narodov – Muslimanov, Srbov in Hrvatov -, ki v

Stranka SDS se tedaj odloči, da bo s pomočjo uporabe sile izrazila svoje nestrinjanje z izpeljanim referendumom, po tem ko je že izstopila tudi iz parlamenta BiH. Slednje privede do rušenja prve mejne vrednosti demokratizacije, saj je obstoj političnih strank mogoč samo, če lahko oporekajo opoziciji brez grožnje represije.

3.2.2 Politični razvoj po vojni

Po koncu vojne in podpisu Daytonskega mirovnega sporazuma l. 1995 se začne proces izgradnje miru in obnove bosansko-hercegovske družbe, pri čemer pomemben segment predstavlja konsolidacija in vzpostavitev demokratičnih institucij. V tem času mednarodna skupnost, na podlagi pooblastil za izvajanje Daytonskega mirovnega sporazuma, vpelje dveletne mandate za organe oblasti in tako so parlamentarne volitve vse do leta 2002 potekale na dve leti¹⁶.

Izid prvih povojnih volitev l. 1996 na nek način zrcali predvojno strukturo političnega pluralizma, saj na teh volitvah vnovič zmagajo znane tri nacionalne stranke SDA, SDS in HDZ. Stranke zopet oblikujejo vlado po načelu partnerstva. Ta mandat je potekel v znamenju nestrinjanja med vodilnimi strankami o večini vprašanj, ki zadevajo področje socialnega, ekonomskega in političnega razvoja države BiH (Pejanović 2005, 85). Slednje ni ravno presenetljivo, saj že od nekdanje stalnice večstrankarske oblasti v BiH predstavljajo nenehna nesoglasja med vladajočimi nacionalnimi strankami HDZ, SDS in SDA. Le-ta nesoglasja hitro prerastejo v medstrankarski konflikt, ki je torej še posebej izrazit, kadar pride na dan vprašanje državnopravne ureditve BiH oziroma politične prihodnosti BiH znotraj razpleta krize jugoslovanske federacije (Pejanović 2006, 240).

Šele na drugih postdaytonskih volitvah l. 1998 pride do oblikovanja novih strank, ki nastajajo kot izraz nezadovoljstva z nacionalnimi strankami. Skupina aktivistov iz stranke SDA, se pod vodstvom Harisa Silajdžića, oblikuje v novo Stranko za BiH. Nadalje iz stranke HDZ del članov le-te formira novo stranko t.i. Nova hrvaška

---

njej živijo?«. Referenduma se je udeležilo 63,4% volilnih upravičencev, po pričakovanjih pa je bila večina teh volivcev Muslimanov ter Hrvatov in pa tistih Srbov, ki niso bili pod nadzorom Karadžićevih paravojaških enot (Pirjevec 2003, 125).

¹⁶ Prve leta 1996, druge leta 1998 in tretje leta 2000. Leta 2002 je bil uveden štiriletni parlamentarni mandat (Pejanović 2011, 107). Dveletni mandat za organe oblasti, uveden s strani mednarodne skupnosti, je temeljil na iluziji, da naj bi pogosti volilni ciklusi pospešili demokratično konsolidacijo, oslabil etnične stranke in pa utrdili večetnične stranke. Ampak izkazalo se je, da je tovrstno mandatno obdobje za izvajanje korenitih sprememb v okviru političnega ter tudi gospodarskega in družbenega razvoja BiH.

inicijativa, katero vodi Krešimir Zubak, nato pa še Biljana Plavišić skupaj še z nekaterimi ostalimi člani SDS-a oblikuje novo stranko pod imenom Srbska neodvisna zveza¹⁷. Poleg vseh omenjenih novonastalih strank pride še do ene znatne spremembe na političnem prizorišču, in sicer se združita dve socialdemokratski stranki: Socialdemokratska stranka BiH in Socialdemokrata, nastane in razvije pa se tudi Stranka neodvisnih socialdemokratov (SNS) Milorada Dodika v Republiki Srbski (Pejanović 2005, 86). Vse zgoraj omenjeno ukazuje, da se začne v BiH slabljenje političnega monopola treh nacionalnih strank SDA, SDS in HDZ. Pa vendar na le-teh volitvah zopet zmagajo etnične stranke le, da glede na prejšnje volitve (l. 1996) dosežejo manjši delež glasov. Večina v parlamentarni skupščini je bila tako zopet oblikovana na partnerski podlagi in tudi tokrat ni prišlo do programske opredelitve koalicijskega vladanja.

Politični pluralizem v BiH dobi novo strukturo in smer nadaljnjega razvoja, ko l. 2000 na volitvah državljani največ zaupanja izkažejo t.i. meščanskim strankam. Le-te kasneje v sodelovanju z nekaterimi strankami iz Republike Srbske tvorijo večino v Parlamentarni skupščini BiH in sestavi Sveta ministrov BiH¹⁸. Uspehi slednje vlade so bile predvsem sprejetje dopolnil o konstitutivnosti narodov v Federaciji BiH in Republiki Srbski, izpolnitev pogojev za članstvo BiH v Svetu Evrope, uspe pa jim tudi odpraviti paralelizem med SDA in HDZ pri izvajanju oblasti na območju Federacije BiH. Pejanović (2011, 108) pridoda tudi, da je bila pomembna odlika vladanja Zveze za demokratično prenovo ta, da je skupina civilnih strank oblikovala svoj vladni politični program kot koalicijski program in tako so se posledično vse odločitve in vsi zakoni sprejemali brez posredovanja Visokega predstavnika na podlagi konsenza vseh strank v Zvezi.

Leto 2002 označuje ponovno vrnitev znanih nacionalnih strank SDA, SDS in HDZ, ki pa na slednjih volitvah ne dobijo absolutne večine. Zato omenjene stranke oblikujejo parlamentarno večino s pomočjo drugih dveh strank in sicer s Stranko za BiH iz Federacije BiH in s Stranko demokratičnega napredka iz Republike Srbske. Kakorkoli, na politično sceno se tako vrnejo stranke, ki v preteklem desetletju niso uspele doseči

---

¹⁷ Srpski nezavisni savez.

¹⁸ Stranke se združijo v t.i. Alijanso za demokratične spremembe (Pejanović 2005, 86).

soglasja o ključnih vprašanih državnega razvoja BiH (Pejanović 2005, 86). O tem, da je nezmožnost doseganja soglasja med omenjenimi strankami konstantno obstajala in obstoja tudi kasneje, priča sprejemanje številnih odločitev oziroma zakonov s strani Visokega predstavnika v njegovih mandatih¹⁹. Rezultati slednjih volitev so očitni dokazi, da se je kljub dveletnem premoru politični pluralizem v BiH še vedno ohranjal oziroma nadaljeval v obliki dosedanjega etničnega pluralizma.

Etnično homogenizacijo kot način pridobivanja glasov volivcev so stranke uporabile tudi na volitvah l. 2006. Tako so stranke SzBiH²⁰, SNSD²¹ in HDZ v okviru teh volitev uporabile metodo instrumentalizacije etnične pripadnosti, etnične zavesti in ustvarjanja etničnega strahu. In sicer so v okviru predvolilne kampanje v radikalni obliki predstavljale svoje programske ideje in slednje naslavljale izključno na svoje etnije²². Da so bile pri tem uspešne pričajo rezultati volitev l. 2006, ko možnost oblikovanja parlamentarne večine v okviru Predstavniškega doma Parlamentarne skupščine BiH dobijo, glede na število osvojenih mandatov, stranke SDA, SNSD, SzBiH, HDZ BiH in HDZ 1990. Vendar, v luči radikalizacije etničnih vprašanj med volilno kampanjo, le-te niso bile sposobne oblikovati koherentnega političnega koalicijskega programa za stabilno delovanje parlamentarne večine. Odsotnost političnega soglasja med strankami parlamentarne večine pri izvajanju reform v okviru integracijskega procesa BiH z EU je povzročila zastoj pri taistem izvajanju reform, poleg tega pa l. 2007 in 2008 pride do destabilizacije same države BiH in do poslabšanja medetničnih odnosov v BiH (Pejanović 2011, 110–111).

---

¹⁹ Zaradi nasprotujočih si političnih koncepcij nacionalnih strank je večino ključnih odločitev o razvoju in integraciji bosansko-hercegovske družbe v postdaytonskem obdobju sprejemal Visoki predstavnik (Pejanović 2011, 115). Od 1996. leta je Visoki predstavnik sprejel več kot sto odločitev, za katere ni bilo konsenza v politični strukturi entitetskih parlamentov in Parlamentarni skupščini BiH. Med prvimi odločitvami so bile tako odločitev o državnem grbu, zastavi in avtomobilskih tablicah države BiH (Fink Hafner in Pejanović 2006, 57). V mandatu Visokega predstavnika l. 2003, katerega je predstavljal Paddy Ashdown, je le-ta sprejel preko 70 zakonskih in drugih aktov.

²⁰ Stranka za BiH.

²¹ Zveza neodvisnih socialdemokratov, pod vodstvom Milorada Dodika.

²² Tako je Stranka za BiH (SzBiH) zagovarjala BiH z motom »sto odstotkov«, kar je ponazarjalo odpravo entitet v ureditvi BiH, prav tako je zagovarjala zahtevo po razpustitvi Republike Srbske kot entitete, ki naj bi nastala na podlagi pregona Bošnjakov in Hrvatov med vojno. Nenehno je poudarjala tudi negativne posledice predlaganih dopolnil k Ustavu BiH za prihodnost bošnjaškega naroda. S takšnimi programskimi idejami je stranka SzBiH, po mnenju Pejanovića, pripomogla k homogenizaciji bošnjaškega naroda. Izrazila pa se je v absolutni zmagi kandidata SzBiH nad kandidatom SDA za članstvo v predsedstvu BiH. T.i. radikalizacija vprašanja etnične pripadnosti je bila izvedena tudi v okviru predvolilnega programa SNSD, s tem ko je vodja stranke Dodik zagovarjal odcepitev Republike Srbske od BiH. Zanimivo oziroma ironično pa je, da je slogan »ne damo Republike Srbske« prinesel zmago tako idejni SNSD kot tudi SzBiH. Volilna zmaga obeh omenjenih strank in tudi sama volilna kampanja pa sta nadalje bistveno omejili možnost vzpostavljanja programskega koalicijskega povezovanja v Parlamentarni skupščini BiH (Pejanović 2011, 109).

3.3 Politični sistem

Kadar govorimo o političnem sistemu je ključno vprašanje, v kolikšni meri državljani lahko vplivajo na postavitev, delo in kličejo na odgovornost nosilce javne oblasti. V demokratičnih političnih sistemih mora uživati velik del ali večina državljanov svoboščine in pravice političnega odločanja, postavljanja, nadzora in klicanja na odgovornost nosilcev državne oblasti (Keresteš 2005, 20). Značilnost sodobnih demokratičnih sistemov je, da temeljijo na načelu delitve oblasti, ki se uresničuje v obliki parlamentarnih, polpredsedniških ali predsedniških sistemih.

Ustavna ureditev političnega sistema BiH je opredeljena v ustavi in drugih delih Daytonskih sporazumov. Le-ta je ena izmed štirih ustav, ki so danes v veljavi na tleh BiH in je bila sprejeta kot Aneks IV k Daytonskemu mirovnemu sporazumu 21. novembra 1995 v Daytonu, v veljavo pa je stopila s podpisom Pariške pogodbe 14. decembra 1995. Nadalje so v BiH še vedno delno v veljavi Ustava Republike BiH²³, ki je bila sprejeta l. 1993 in hkrati predstavlja prečiščeno besedilo republiške ustave iz l. 1974, Ustava Republike Srbske, sprejeta 28. februarja 1992 ter Ustava Federacije BiH, sprejeta 30. marca 1994 (Imamović 2003, 392). Slednji urejata organizacijo oblasti na ravni obeh entitet (Šarčević v Fink Hafner in drugi 2005, 58). Sistem oblasti v BiH, v primerjavi z obstoječimi modeli, predstavlja svojevrsten ustavni eksperiment. In sicer je bil z Daytonsko ustavo uveden t.i. mešan sistem oblasti z elementi predsedniškega sistema (polpredsedniški sistem)²⁴.

Splošne določbe Ustave BiH oziroma Daytonске ustave opredeljujejo Bosno in Hercegovino kot suvereno, teritorialno celovito in politično neodvisno v skladu z mednarodnim pravom. Prav tako pa je opredeljena tudi kot demokratična država z vladavino prava, ki temelji na svobodnih in demokratičnih volitvah (Imamović 2003, 393). Sestavljena je iz dveh entitet – Federacije Bosne in Hercegovine in Republike Srbske, med katerima poteka prost pretok ljudi, blaga, storitev in kapitala (Fink Hafner in drugi 2005, 57) ter okrožja Brčko. Poleg tega te iste določbe določajo tudi dvojno

---

²³ S sprejetjem daytonske ustave bi morale nehati veljati določbe »prečiščene republiške ustave«, vendar ima le-ta, razen suspenza nekaterih določb, še danes svojo pravno vrednost; njena veljavnost se na primer kaže v obstoju ustavno opredeljenih institucij na področju zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja ter drugih javnih zavodov (Fink Hafner 2005, 58).

²⁴ Sistem oblasti znotraj entitet se znatno razlikuje. In sicer ima FBiH parlamentarni sistem, medtem, ko je v Republiki Srbski prepoznati elemente predsedniškega sistema (Cikotić 2010, 27).

državljanstvo prebivalcev BiH, in sicer imajo le-ti državljanstvo BiH ter državljanstvo entitete, kateri pripadajo.

Načelo delitve oblasti, ki je prevladujoče načelo organizacije državne oblasti v sodobnih državah velja tudi za BiH. In sicer se oblast v BiH deli na tri veje: izvršno, zakonodajno in sodno. Daytonska ustava določa, da sta nosilca izvršne veje oblasti v BiH - Predsedstvo BiH ter Ministrski svet oziroma Svet ministrov. Zakonodajno oblast predstavlja Parlamentarna skupščina. Sodna veja oblasti pa je dodeljena ustavnemu sodišču, kateri je nadzorovan s strani pravosodnega ministrstva. V nadaljevanju se tako posvečam strnjnemu opisu navedenih osrednjih državnih organov oblasti.

3.3.1 Raven BiH

3.3.1.1 Izvršilna oblast

- Predsedstvo

Predsedstvo sestavljajo trije člani: Bošnjak, Hrvat (oba voljena neposredno na področju Federacije) in Srb (voljen neposredno na področju Republike Srbske). Vsi člani so voljeni za mandatno dobo štirih let. Predsedstvo ima svoj poslovnik, člani pa med sabo določijo predsednika. V prvem mandatu je to tisti, ki je dobil največji odstotek glasov, kasneje pa se uporablja sistem rotacije vsakih osem mesecev (Constitution of Bosnia and Herzegovina 1995).

Vse odločitve Predsedstva se poskušajo sprejemati na osnovi konsenza, če le-tega ni moč doseči, pa imata dva člana možnost sprejeti odločitev. S tem, da ima član, ki ne soglaša z odločitvijo pravico to odločitev označiti kot škodljivo za vitalni interes entitet in takšna odločitev se potem takoj posreduje Narodni skupščini Republike Srbske, če gre za srbskega člana Predsedstva oz. bošnjaškimi ali hrvaškimi poslancem Doma narodov Federacije, če je škodljivost ugotovil bošnjaški član oz. hrvaški član. V primeru, da je škodljivost odločitve potrjena z dvotretjinsko večino navedenih poslancev, postane prvotna odločitev neveljavna (*prav tam*).

V osnovi ima Predsedstvo klasične reprezentativne in protokolarne funkcije (Fink Hafner in drugi 2005, 59), poleg tega so v njegovi pristojnosti še vodenje zunanje

politike BiH, imenovanje veleposlanikov in drugih mednarodnih predstavnikov BiH, predstavljanje BiH v mednarodnih in evropskih organizacijah, izvrševanje odločitev Parlamentarne skupščine, dajanje poročil Parlamentarni skupščini o dohodkih predsedstva, po potrebi tudi usklajevanje z mednarodnimi in nevladnimi organizacijami v BiH, imenovanje predsednika ministrskega sveta ter opravljanje drugih nalog, ki so potrebne za izvajanje dolžnosti Predsedstva.

- Svet ministrov

Svet ministrov je sestavljen iz predsednika in ministrov. Predsednika sveta ministrov ali premiera predlaga Predsedstvo, potrdi pa ga Predstavniški dom. Premier predlaga ministra za zunanje zadeve, ministra za zunanjo trgovino ter druge ministre po potrebi. Obravnavani organ je zadolžen predvsem za uresničevanje politike in odločitev BiH ter podajanje poročil Parlamentarni skupščini. Njegova temeljna funkcija pa je vodenje politik, ki so v pristojnosti institucij BiH (Fink Hafner in drugi 2005, 59): zunanja politika, zunanja trgovinska politika, carinska politika, monetarna politika, imigracijska in begunska politika, kazensko pravo, prometna politika ter nadzor zračnega prometa.

3.3.1.2 Zakonodajna oblast

- Parlamentarna skupščina

Parlamentarna skupščina, kateri je Daytonska ustava podelila zakonodajno oblast, ima pristojnosti sprejemanja zakonodaje, sprejemanja proračuna za institucije BiH ter odločanja o ratifikacijah mednarodnih pogodb, poleg tega pa opravlja druge zadeve določene z ustavo in medsebojnim sporazumom z obema entitetama (Fink Hafner in drugi 2005, 59).

Sestavljena je iz dveh domov: Doma narodov in Predstavniškega doma. Dom narodov sestavlja 15 poslancev, od tega dve tretjini iz federacije (pet Hrvatov in pet Bošnjakov) ter ena tretjina iz Republike Srbske (pet Srbov). Hrvaški oz. bošnjaški poslanci so izbrani iz vrst hrvaških oz. bošnjaških poslancev Predstavniškega doma Federacije, medtem ko poslanca Republike Srbske izbere Ljudska skupščina Republike Srbske. Predstavniški dom pa je sestavljen iz 42 članov, od katerih sta dve tretjini članov zbrani iz območja Federacije, ena tretjina pa iz območja Republike Srbske (Constitution of Bosnia and Herzegovina 1995).

Oba domova med svojimi člani izvolita po enega Srba, Bošnjaka in Hrvata, ki nato zasedejo mesta predsednika in dveh podpredsednikov. Predsedniška funkcija nato rotira med tremi člani. Vse odločitve se sprejemajo z večino prisotnih, za sprejetje zakonodaje pa je potrebno soglasje obeh domov. Vsak predlog zakona Parlamentarne skupščine je lahko razglašen kot škodljiv za vitalni interes kateregakoli od treh narodov s strani večine bošnjaških, hrvaških ali srbskih poslancev v Domu narodov. V takšnem primeru o morebitni škodljivosti zakona odloča posebna komisija treh poslancev, ki jih izberejo bošnjaški, srbski in hrvaški poslanci oziroma, če je le-ta pri razreševanju vprašanja škodljivega zakona neuspešna, se primer poda v presojo Ustavnemu sodišču (*prav tam*).

3.3.1.3 Sodna oblast

- Ustavno sodišče

Poleg Ustavnega sodišča BiH, sestavljajo sodstvo v BiH še Sodišče BiH, Pravobranilstvo BiH, Tožilstvo BiH ter Visoki sodni in tožilski svet BiH. Ustavno sodišče ima devet članov (štirje so izbrani s strani Predstavniškega doma Federacije BiH, dva člana sta zbrana s strani Skupščine RS in tri člane izbere Evropsko sodišče za človekove pravice po posvetu z Predsedstvom BiH) in velja za vrhovnega arbitra pri zakonih. Odloča o ustavnih sporih med državo in entitetama ali v sporih med entitetama. Odločitve Ustavnega sodišča so zavezujoče (Ustavni sud Bosne i Hercegovine 2005).

Naj v tem delu nadaljujem z opisovanjem političnega sistema na ravni entitet. Vsaka entiteta v BiH ima svojo politično strukturo in upravo ter skupne osrednje organe oblasti²⁵. V Daytonski ustavi so natančno opredeljene pristojnosti entitet kot so pravica do formiranja paralelnih posebnih odnosov s sosednjimi državami v skladu s suverenostjo in teritorialno integriteto BiH; nudenje pomoči vladi BiH pri izpolnjevanju mednarodnih obvez; prav tako morata entiteti omogočati varno okolje za vse osebe v skladu z mednarodnimi standardi ter mednarodno priznanimi človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami; s soglasjem Parlamentarne skupščine pa lahko vsaka entiteta sklepa sporazume z državami in mednarodnimi organizacijami.

---

²⁵ Osrednji t.i. državni organi oblasti so Parlamentarna skupščina, ki je sestavljena iz Predstavniškega doma in Doma narodov, Predsedstvo in Svet ministrov. V pristojnosti osrednje vlade pa naj bi bili zunanja politika in trgovina, carina, monetarna in migracijska politika, notranje in mednarodne komunikacije ter nadzor letalskega prometa (Pirjevec 2003, 450).

3.3.2 Raven entitet

3.3.2.1 Federacija Bosne in Hercegovine

Ustava Federacije BiH opredeljuje, da so »Bošnjaki in Hrvati konstitutivni narodi Federacije BiH«²⁶. Politična struktura Federacije BiH se deli na tri ravni (Fink Hafner in Pejanović, 2006): raven entitet z dvodomnim parlamentom (predstavniški dom in dom narodov), predsednikom, dvema podpredsednikoma in vlado pod vodstvom premiera, nadalje obstaja raven kantonov, kjer ima vsak izmed desetih kantonov svojo skupščino z oblastjo, da sprejema kantonalne zakone ter kantonalno vlado in pa na občinsko raven (78 občin in 2 mesta), kjer ima vsaka občina lastno občinsko skupščino in upravno strukturo (Vlada Federacije Bosne i Hercegovine 2010).

3.3.2.2 Republika Srbska

Ustava Republike Srbske opredeljuje Republiko Srbsko kot »državo srbskega naroda in vseh njenih državljanov«²⁷. Za razliko od Federacije BiH politična struktura Republike Srbske ne obsega ravni kantonov, temveč je razdeljena zgolj na dve ravni in sicer raven entitet z narodno skupščino, svetom narodov, predsednikom in dvema podpredsednikoma ter vlado pod vodstvom premiera in pa na občinsko raven, kjer imajo vse občine podobno kot pri Federaciji BiH svoje lastne skupščine občin in upravne strukture (Vlada Republike Srpske 2009).

3.3.2.3 Brčko distrikt BiH

Leta 2000 je Mednarodno arbitražno sodišče vzpostavilo Brčko distrikt BiH, ki velja za samostojno, administrativno enoto lokalne samouprave pod suverenostjo BiH. Tako ima distrikt lastno administracijo, policijo in pravosodje. Politična struktura okrožja obsega vlado in enodomno skupščino. Delovanje distrikta pa nadzirata t.i. mednarodni nadzornik (supervizor) in Visoki predstavnik za BiH. Na tem območju se uporablja Ustava BiH in njeni zakoni (Vlada Brčko distrikta BiH 2012).

---

²⁶ Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, podpisan in v veljavi od 30. marca 1994.

²⁷ Ustav Republike Srbske, podpisan in v veljavi od 28. februarja 1992.

3.3.3 Urad Visokega predstavnika v BiH

Urad Visokega predstavnika v BiH, z glavnim sedežem v Sarajevu, je bil ustanovljen po podpisu Daytonskega sporazuma in predstavlja vodilno organizacijo za civilni vidik implementacije miru v BiH. Tako je njegova ključna naloga nadzor implementacije mirovnega sporazuma v praksi in koordinacija aktivnosti mednarodnih civilnih organizacij in agencij, ki delujejo v državi. Na čelu Urada Visokega predstavnika v BiH je t.i. Visok predstavnik, katerega mandat je opredeljen v Aneksu 10 Daytonskega mirovnega sporazuma. Slednji ga opredeljuje kot najvišjo avtoriteto v BiH za tolmačenje sporazuma o implementaciji civilnega dela le-tega (Office of the High Representative).

Trenutno mesto Visokega predstavnika zaseda koroški Slovenec Valentin Inzko, ki je na tem položaju že od marca 1. 2009. Poleg spremljanja implementacije mirovnega sporazuma pa so naloge Visokega predstavnika tudi ohranjanje tesnih stikov s strankami sporazuma, spodbujanje sodelovanja med njimi, nudenje pomoči za rešitev težav, ki nastanejo v zvezi s civilnim izvajanjem sporazuma ter tudi redno poročanje o napredku BiH ZN, EU, ZDA, Ruski federaciji ter ostalim zainteresiranim (Radišič 2011, 43). Namen obravnavanega urada je doseči mirno in trajno demokratično državo BiH s tem, ko bi vzpostavili vladavino zakona, izpeljali potrebne ekonomske reforme, okrepili oblastne organe, opravili priprave za evropsko integracijo države ter pospešili povratak beguncev in razseljenih oseb. Ko bodo ti nameni doseženi in bo BiH sposobna samostojno prevzeti polno odgovornost za lastne zadeve, mednarodna skupnost načrtuje zaprtje Urada Visokega predstavnika v BiH.

»Najbolj ambiciozen mirovni sporazum v moderni zgodovini« (Bildt v Petritsch 2001, 90) je bil državi BiH vsiljen s strani mednarodne skupnosti. Po nekaterih ocenah je to najdražja in najbolj zapletena politična struktura, saj se odločitve sprejemajo na treh ravneh: državni, ravni entitet in na ravni kantonov. Poleg tega imajo močan vpliv na oblikovanje in sprejemanje odločitev mednarodne institucije, predvsem tiste, ki so nenehno prisotne v BiH (OHR, OVSE in EU).

4 Parlamentarne in predsedniške volitve 2010

3. oktobra l. 2010 so v BiH potekale parlamentarne in predsedniške volitve in sicer sedme po vrsti od uvedbe večstrankarskega sistema l. 1990. Državljeni (v BiH je bilo v tistem času registriranih okoli 3,12 milijona volilnih upravičencev) so za štiriletni mandat volili tričlansko Predsedstvo BiH in 42 poslancev Predstavniškega doma Parlamentarne skupščine²⁸.

Šlo je za druge volitve po vojni, katere so organizirale same oblasti BiH. Volilni upravičenci so tako lahko izbirali med 8.730 kandidati 39 strank in 11 koalicij, na volitvah pa je nastopilo tudi 11 neodvisnih kandidatov. Ob nezaceljenih vojnih ranah je nacionalna retorika še naprej prinašala najboljše volilne odstotke. Dejstvo je namreč, da tudi tiste politične stranke, ki ob ustanovitvi niso bile nacionalne postanejo s časom izrazito nacionalistično orientirane²⁹. Predvolilne ankete so tako kazale, da največjo podporo uživata Socialdemokratska stranka BiH (SDP BiH) Zlatka Lagumdžije in Stranka neodvisnih socialdemokratov (SNSD) premierja Republike Srbske Milorada Dodika. Sledili sta ji še najmočnejša bošnjaška Stranka demokratske akcije (SDA) in hrvaška stranka Hrvaška demokratska skupnost BiH (HDZ BiH). Novih pomembnejših strank, ki bi lahko bistveno vplivale na spremembe v političnem okolju, pa v tistem času še vedno ni bilo.

Prav oktobrske volitve so bile tudi prve na katerih je lahko volila generacija, rojena ob začetku vojne v BiH-u aprila l. 1992. Ravno zaradi slednjega je tedanji visoki predstavnik mednarodne skupnosti v BiH Valentin Inzko nagovarjal predvsem mlade k udeležbi na volitvah. Kljub temu, pa njihova množičnejša udeležba najverjetneje ne bi prinesla velikih novosti, glede na to, da so le-ti še vedno lahko izbirali le med »starimi kandidati« (RTV SLO 2010b).

---

²⁸ V Federaciji BiH, ki ozemeljsko obsega 51 odstotkov države, so poleg tega volili tudi 98 poslancev spodnjega doma parlamenta te entitete in deset kantonskih skupščin. V manjši od entitet, Republiki Srbski, pa so ob 83-članskem parlamentu volili še predsednika in dva podpredsednika entitete (RTV SLO 2010a).

²⁹ Slednje se opazi na primeru Stranke neodvisnih socialdemokratov (SNSD) pod vodstvom Milorada Dodika in na primeru Stranke za BiH (SBiH), katere vodja je Haris Siljadžić. Ti dve stranki sta od zadnjih splošnih volitev l. 2006 z ekstremnim delovanjem in pretiranim nacionalizmom pripeljali BiH v skrajno neugoden položaj, ki se kaže v stalnem nazadovanju te države v zadnjih letih (IFIMES 2010).

4.1 Rezultati volitev

Sam potek volitev so nadzirali domači opazovalci, opazovalci OVSE in opazovalci Sveta Evrope. In po njihovih podatkih oziroma po podatkih volilne komisije so volitve minile brez večjih težav in incidentov. Volilna udeležba je bila 56,28 odstotna. Volitve pa so v vodstvo na federalnem nivoju postavile stranko SDP³⁰, po entitetah pa prinesle naslednje rezultate: Bakir Izetbegović (SDA)³¹, Nebojša Radmanović (SNSD)³² in Željko Komšić (SDP)³³. Ti trije se menjajo kot vodje Predsedstva vsakih 8 mesecev. Trenutno pa je od marca 2012 predsedujoči Predsedstvu BiH Bakir Izetbegović (Predsjedništvo Bosne i Hercegovine 2012).

Tretji oktober l. 2010 v BiH ne bo ostal v spominu samo kot dan, na katerega so potekale še ene volitve. Na teh volitvah so državljani, za razliko od prejšnjih let, vendarle glasovali malo drugače kot je bilo pričakovano. Čeprav nobena stranka ni dobila večine glasov, kar je nadalje nakazovalo, da bo sestavljanje koalicije neizogibno, pa lahko kot svojevrsten uspeh opredelimo napredovanje stranke SDP, ki je osvojila večino glasov v svoji entiteti. V Republiki Srbski je zmagala SNSD Milorada Dodika, ki je tudi sicer že bil na oblasti v tej entiteti (Nezavisne novine 2010a). Na vrh sta se torej prebili dve socialdemokratski stranki SDP in SNSD, ki kljub skupnem socialdemokratskem predznaku ostajata nasprotnici. Namreč tudi socialdemokracija je, tako kot večina ostalih stvari v BiH, nacionalno obarvana.

Posebno presenečenje na teh volitvah je predstavljal izpad strank Naša stranka in Nova socialistička partija iz parlamenta, ki sta veljali za pionirki v poskusu formiranja multietnične koalicije. Priznan profesor z Fakultete političnih nauka v Sarajevu Besim Spahić je takšen izpad pokomentiral: »Takšne ideje so seveda dobrodošle in potrebne, vendar sta ti dve stranki premajhni in premladi, imata slabo infrastrukturo, katero je potrebno graditi leta in leta in najpomembneje nimata dovolj denarja. Denar je tisti, ki ustvarja kampanjo in s tem utrjuje svoje mesto na političnem prizorišču. In ob pomanjkanju tega je neuspeh pričakovan« (Osservatorio balcanicaucaso 2010a).

---

³⁰ SDP je dobil 26 odstotkov glasov (Nezavisne novine 2010a).

³¹ Bakir Izetbegović je prejel 34,87 odstotkov glasov (Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine 2010).

³² Nebojša Radmanović je prejel 48,92 odstotkov glasov (Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine 2010).

³³ Željko Komšić je prejel 60,61 odstotkov glasov (Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine 2010).

4.1.1 Problem pri sestavi koalicije

Že zgoraj je omenjeno, da so rezultati volitev kazali, da bo sestavljanje koalicije neizogibno. Poleg tega pa sta se na vrh prebili dve socialdemokratski stranki, ki sta torej kljub skupnem socialdemokratskem predznaku ostajali nasprotnici.

O ne simpatiziranju med strankama SDP in SNSD in problemu pri sestavi koalicije priča dogajanje, ki je sledilo takoj po volitvah. Obe stranki sta sicer osvojili največ glasov v državi, pa vendar nista uspeli osvojiti dovolj glasov, da samostojno formirata oblast na nivoju institucij v BiH. In, da bo neizogibno sklepanje koalicijskih zavezništev trd oreh, že v startu jasno napovejo tudi predstavniki obeh strank. Predsednica Doma narodov Parlamentarne skupščine BiH, Dušanka Majkić iz SNSD-ja, je tako kmalu po volitvah podala stališče, da njena stranka ne namerava vstopit v koalicijo s stranko SDP. Po njenem mnenju oziroma mnenju njene stranke je stranka SDP slednji nanese veliko škode, predvsem na mednarodnem planu. Na drugi strani so tudi v SDP-ju zanikali namero o vstopu v koalicijo z SNSD-jem in odšli še dlje s tem, ko so izrazili, da so počaščeni, ker »...t.i. socialdemokrati iz manjše bosansko-hercegovske entitete ne želijo v koalicijo z SDP-jem« (Osservatorio balcanicaucaso 2010a). Glede na to, da v BiH poteka tudi proces evropskih integracij in da Evropska unija vodi pogajanja o dodelitvi statusa kandidatke za vstop v EU izključno z državnim vrhom in ne z predstavniki entitet je predstavnik stranke SDP Mišić napovedal tudi: »Da bo stranka SDP v tem primeru od Federacije ustvarila nekdanjo Zahodno Nemčijo, kar bo dalo misliti Republiki Srbski ali se želi priključiti takšni uspešni zgodbi ali pa nadaljevati z svojim obnašanjem« (*prav tam*).

Socialdemokratski stranki SDP in SNSD pa nista bili edini stranki na politični sceni, ki sta stali na nasprotnih bregovih. Dve stranki, ki naj bi predstavljali oziroma ščitili interese bošnjaškega naroda, SDA (Stranka demokratske akcije) in SBB (Savez za bolju budućnost), prav tako nista kazali interesa o medsebojnem sodelovanju. Član stranke SDA, Zukić, je namreč po volitvah opomnil, da so bili tokom volilne kampanje izpostavljeni velikemu medijskemu pritisku in napadom prav te novoustanovljene stranke SBB in, da med drugim tudi zaradi slednjega ne nameravajo v koalicijo z njo (s stranko SBB) (*prav tam*).

4.1.2 Vnovično štetje glasov

Te volitve je označila tudi afera vnovičnega preštevanja glasovnic. In sicer je prišlo do zapleta pri seštevanju glasovnic pri kandidatih za Predsedstvo BiH, voljenih v entiteti Republiki Srbski. Mladen Ivanić (Koalicija Zajedno za Srpsku), eden od kandidatov za mesto člana Predsedstva BiH, je zahteval vnovično štetje glasov, saj je menil, da je njegov protikandidat Nebojša Radmanović do zmage prišel nepošteno oziroma nezasluženo (Nezavisne novine 2010b). Njegovi zahtevi je bilo ugodeno, kljub temu pa je vnovično preštevanje glasovnic potrdilo že znano, in sicer je zmagovalec ostal Radmanović iz SNSD-ja, čeprav njegova zmaga ni bila prepričljiva, saj je Radmanović dobil le dober odstotek glasov več kot njegov protikandidat.³⁴

5 Politična kriza v BiH

Mesec dni po volitvah so bile stranke, ki so osvojile zaupanje državljanov in državljanov, še vedno zasedene s pregovori oziroma dogovori z ostalimi strankami o sestavi koalicije. Še vedno je bilo precej nejasno kdaj se lahko pričakuje vzpostavitev vlade na nivoju entitet in države.

Takoj po objavi končnih rezultatov volitev je stranka SNSD Milorada Dodika, ki je največ glasov osvojila v Republiki Srbski, dala jasno vedeti, da ne namerava v nikakršen partnerski odnos s stranko SDP, ki je osvojila največ glasov v Federaciji BiH. En mesec kasneje pa to stališče ni bilo več tako neomajno. Srećko Latal, strokovnjak za Balkan iz Mednarodne krizne skupine Osservatorio Balkani, pravi, da takšno razmišljanje ni bilo presenečenje, saj: »Prvi komentarji po volitvah, so vedno precej trdi in takrat vse politične stranke izpostavljajo svoje maksimalne zahteve« (Osservatorio balcanicaucaso 2010b). Lazar Prodanović iz SNSD-ja je tako izjavil, da je: »SNSD zainteresiran za sodelovanje v vladi« in da dopuščajo: »...tudi možnost sodelovanja oz. sestavljanja tehnične koalicije s SDP-jem« (*prav tam*). Stranka SDP pa se je ta čas pregovarjala s stranko SDA in ostalimi strankami, za katere pred leti ne bi niti pomislila, da bi sodelovala z njimi. »Potrebno je doumeti, da politična scena v BiH evulira, da postajajo stranke demokratično zrele in spoznavajo, da je za dobro vladanje potreben kompromis in ne razdor« je obrazložil Svetozar Pudarić iz SDP-ja (*prav tam*).

³⁴ Radmanović je prejel 48,92% glasov, Ivanić pa 47,31% glasov (Banja Luka-Info 2010).

Tudi tri mesece (decembra 2010) po volitvah je v BiH še vedno vladala negotovost o vzpostavitvi vlade tako na državnem nivoju kot na nivoju entitet. Napovedi analitskih politologov so bili, da zna sestavljanje vlade na državnem nivoju potrajati dlje kot sestavljanje vlad na nivoju obeh entitet. Slednje napovedi so se na koncu tudi uresničile. V Republiki Srbski je večino glasov kot že rečeno osvojila stranka bivšega premierja in zdajšnjega predsednika srbske entitete Milorada Dodika SNSD. In SNSD je, v sodelovanju z manjšimi strankami, 29. decembra 2011 formirala vlado, trinajsto po vrsti od ustanovitve države 1. 1992 (Vlada Republike Srbske 2009). Stvari so se bolj zakomplicirale v Federaciji BiH. Stranka ki je na tem območju osvojila največ glasov je bila že večkrat omenjena SDP. Oni so ponudili svoje sodelovanje SDA-ju, ki je v preteklosti bil konstantna opozicija SDP-ju. Prav tako je SDP ponudil sodelovanje strankam hrvaške entitete in sicer Narodni stranci radom za boljitek in Hrvatskoj stranci prava (Osservatorio balcanicaucasio 2010c). In t.i. platforma za sodelovanje je bila podpisana že 19. decembra 2010, poimenovali pa so jo Osnova za sestavljanje vlade v FBiH in platforma skupnega nastopanja v institucijah BiH v obdobju 2010-2014³⁵. In ko je vse kazalo, da prihaja do znatnih premikov je HDZ, ki ni bila podpisnica omenjene t.i. platforme, ostro obsodila takšne poteze in še enkrat opozorila, da volja hrvaškega ljudstva ne sme biti prezrta ter, da član predsedstva, ki naj bi zastopal hrvaški narod, Željko Komšić, v resnici ni njihov legitimni predstavnik, saj naj bi slednjega izbrali Bošnjaki in ne Hrvati v BiH. Tako stranka HDZ ni hotela priznati legitimnost na novo razglašene oblasti. Naknadna odločitev državne volilne komisije, da je bila razglasitev nove vlade federacije nezakonita, saj ni izpolnila pogoja, ki določa prisotnost parlamentarnih predstavnikov iz vseh desetih kantonov FBiH, je stališče stranke HDZ le še podkrepila. Pa vendar, takratni Visoki predstavnik Valentin Inzko zadrži odločitev državne volilne komisije, katero utemelji z domnevnim spodrseljajem stranke HDZ pri izpolnjevanju zakonskih obveznosti na področju pravočasne izbire delegatov za zastopnost v parlamentu. Kljub vsem nastalim zapletom je bilo na zasedanju Predstavniškega doma Parlamenta Federacije BiH 17. marca 2011 potrjena Vlada Federacije BiH (Citizenship in Southeast Europe 2012).

---

³⁵ *Osnova za formiranje vlasti u Federaciji BiH i platforma zajedničkog nastupa u institucijama BiH u mandatnom periodu 2010-2014.* Ta dokument naj bi vseboval prioritete h katerim težijo podpisnice oz. ta vlada in sicer so to: Evroatlantske integracije, reševanje vprašanja vojnega in državnega premoženja, popis prebivalstva, utrjevanje ekonomskih in političnih prioritet, komplet zakonov katere je potrebno še uvesti na vseh nivojih BiH in ustavna reforma (Zaboljitek.ba 2010).

Kriza se nadalje poglobi aprila 2011, ko Državni zbor RS napove načrt za organizacijo referendumu o zakonitosti pravosodnih institucij BiH³⁶. Slednje povzroči spor med Visokim predstavnikom Valentinom Inzkom in predsednikom Republike Srbske Dodikom. In sicer Visoki predstavnik zagrozi z odstavitvijo Dodika s položaja predsednika RS v primeru, da pride do izvedbe takšnega referendumu. Dodik pa zagrozi z umikom vseh srbskih predstavnikov iz osrednjih državnih institucij, kar bi pomenilo še večjo poglobitev krize. Spopad med omenjenima funkcionarjema se konča z obiskom Visoke predstavnice EU, Catherine Ashton, ki doseže, da Dodik odloži načrt o referendumu, pa vendar nadalje provocira z stališčem, da je delovanje in odločanje Visokega predstavnika izključno v korist bošnjaškim političnim ciljem (*prav tam*).

Postdaytonski bosanski vsakdan tako zaznamujejo politične ovire in etnonacionalni verbalni spopadi, ki povzročajo nesoglasja med bosanskimi državljani ter otežujejo sprejemanje političnih odločitev (Fejzić 2011, 12). Številni analitiki in politologi so mnenja, da vzroki za nastanek ne le-te obravnavane politične krize temveč tudi ostalih dosedanjih političnih kriz v BiH, izvirajo iz pomanjkljivosti oziroma slabosti obstoječe daytonske ustavne ureditve. Tako Husić (2011) meni: »...večino problemov, ki utrujajo državljane in družbo BiH ter ovirajo proces demokratizacije, reproducira Daytonski sporazum in ta se bo moral tako ali drugače arhivirati«. Nadalje je tudi mednarodna skupnost enotna, da delovanje BiH kot suverene in pravne države na podlagi določil današnje ustavne ureditve ni mogoče. Poseben problem v BiH pa je tudi krepitev etničnih delitev in nacionalno definiranih strank, ki po vsemu sodeč delujejo v smeri razgradnje države BiH.

5.1 Pomanjkljivosti Daytonске ustave

Ustavno ureditev, katero je prinesla Daytonска ustava, so vodstva vseh treh etničnih skupin v BiH sprejela pod izrecnim pritiskom ameriških gostiteljev. Uresničevanju obstoječe ureditve manjkajo tako podpora lokalnega prebivalstva kot tudi avtoriteta na strani mednarodne skupnosti in njenih predstavnikov (Bufon 2006, 599). Glede na to, da je bila sama ustava izdelana brez sodelovanja državljanov BiH ter brez procedur, ki bi

---

³⁶ Odluka o razpisivanju referendumu o Sudu i Tužilaštvu BiH. Napoved referendumu je bila posledica Dodikovega ne priznavanja avtoritete sodišča BiH, tožilstva BiH in prav tako vseh preteklih odločitev Visokega predstavnika.

ustavi dodelile demokratično legitimiteto, ne preseneča omenjeno pomanjkanje in podpora lokalnega prebivalstva³⁷. Kakorkoli Daytonška ustava potrjuje ozemeljsko celovitost in integriteto BiH ter kontinuiteto državnosti BiH kot mednarodnopravnega subjekta (Pejanović 2005, 42), hkrati pa ustvari strukturno kompleksen in nevdzržen sistem. BiH tako danes velja za svetovnega rekorderja s svojimi 13 parlamenti, 13 vladami in približno 180 ministrstvi in ministri. Takšen uradniški aparat je že zaradi svoje velikosti neučinkovit, notranje paraliziran in potraten ter potroši dve tretjini proračuna BiH (Bebler 2006). Tudi evropski komisar Olli Rehn ugotavlja, da je ustavna struktura BiH preveč zapletena in draga (IFIMES 2006).

Izoblikovalo se je splošno mnenje, da je temeljna napaka Daytonškega sporazuma delitev BiH na dve entiteti, slednji oblikovani na etničnem principu. Še več, nekateri celo menijo, da Daytonška ustava v svoji osnovi legitimizira etnično diskriminacijo v BiH, saj je s prisotnostjo močne razcepljenosti družbe na nacionalni osnovi ohromljeno njeno politično delovanje. Slednja etnična razcepljenost družbe se najbolje kaže v rezultatih volitev, kjer konstantno zmagujejo nacionalne stranke. Zgodić (2006, 277) meni: »...da dokler bo v BiH obstajal takšen ustavnopravni sistem, ki državo ozemeljsko deli na dve entiteti, bo obstajalo tudi žarišče nenehnih političnih spopadov, in sicer ne o obrobni spornih vprašanjih, ampak o bistvenih vprašanjih...«. Posledica takšne delitve so med drugim sestava državnih institucij na nacionalnem načelu³⁸, posledično zaradi samega obstoja in prevlade nacionalnih strank je onemogočeno tudi konstruktivno delovanje vladajočih koalicij in s tem ovirano politično delovanje.

Ustava v svoji sedanji obliki določa obstoj osrednjih državnih institucij malone samo na papirju, poleg tega pa imajo le-te toliko moči, kolikor jim jo dopustijo entitete. Namreč z Daytonško ustavo so bila centralni državi podeljena zelo šibka pooblastila. To se kaže predvsem v dejstvu, da je večina moči koncentrirana na ravni dveh entitet in sicer FBiH in Republike Srbske. Ustava v svojem tretjem členu določa, da vse vladne funkcije in pooblastila, ki z le-to ustavo niso določene izrecno institucijam BiH, potemtakem pripadajo entitetam. Člen določa, da se proračun BiH polni iz entitet, kar v politični realnosti pomeni podrejenost osrednjih državnih institucij BiH entitetam (Majstorović

---

³⁷ Med širšimi množicami državljanov BiH tako situacija, v kateri je nastala ustava, v veliki meri zmanjšuje samo kredibilnost ustave.

³⁸ Državne institucije so zasnovane tako, da predstavljajo konstitutivne narode in ne državljanov direktno.

2008, 28). Poleg tega pa sama ustava onemogoča formiranje močne vlade in preprečuje večini sprejemati odločitve, ki jih noče sprejeti katerakoli druga skupina v državi. Po mnenju Beneške komisije (Beneška komisija v Majstorović 2008, 29) ustava BiH varuje interese konstitutivnih narodov ne samo skozi teritorialne aranžmaje, ampak tudi skozi sestavo državnih teles in pravil njihovega delovanja.

Politiki oz. politične elite na ravni entitet imajo pravico do uporabe veta v imenu »vitalnega interesa«. Ta je hkrati tudi najpomembnejši mehanizem za zaščito interesov elit konstitutivnih narodov (RTV SLO 2011). Problem, ko govorimo o uporabi le-tega mehanizma, pa se pojavi pri interpretaciji pojma vitalni interes, saj entitetske ustave vsebujejo precej široko in pristransko razlago vsebine vitalnega interesa vsake od le-teh. Osnovni problem obravnavane pravice je njen preventivni učinek, saj se politiki dodobra zavedajo možnosti uporabe veta, s čimer lahko povzročijo, da neko določeno vprašanje nikoli ne pride do glasovanja (Majstorović 2008, 30). Torej že s samim obstojem pravice do veta se zmanjša prostor za kompromise. Branko Todorović, član Helsinškega odbora za človekove pravice, tako upravičeno opozarja: »delo in odločanje bosansko-hercegovskih institucij je še vedno vzpostavljeno tako, da je lahko odločanje na t.i. etničnem principu blokirano« (Radio Slobodna Evropa 2012a). Sistem v katerem je proces odločanja zelo pogosto blokirano onemogoča učinkovito delovanje države.

Ustava je vpeljala protislovni dvodomni sistem, ki pripomore k povzročanju političnih zastojev oz. posledično političnih kriz. Oba domova Parlamentarne skupščine, Predstavniški dom in Dom narodov, imata enaka pooblastila. Dom narodov je mehanizem, katerega osnovna funkcija je uporaba veta v imenu vitalnega interesa konstitutivnih narodov. Zato lahko opredelimo vlogo Doma narodov kot predvsem negativno, saj poslanci vidijo obrambo svojega naroda kot svojo ključno nalogo (Beneška komisija v Majstorović 2008, 30).

Kolektivno predsedstvo je prav tako telo, ki je zasnovano na etnični razdeljenosti države. Problem slednjega pa se pojavi v navezavi z obstojem in delovanjem Sveta ministrov. In sicer Svet ministrov predstavlja vrh izvršilne oblasti in istočasni obstoj ter delovanje še enega takšnega podobnega telesa tj. Predsedstva vodi v podvajanje procesa

odločanja, saj je v določenih primerih težko razločiti med pristojnostmi obeh navedenih teles (*prav tam*).

Z določili Daytonskega sporazuma so kršeni tudi mednarodni standardi glede univerzalnosti in enakopravnosti. Omenjene kršitve se najprej opazijo pri volitvah predstavnikov Predsedstva. In sicer predstavnika Republike Srbske ne morejo voliti Srbi iz FBiH, ampak samo Srbi iz Republike Srbske. Nadalje pa tudi hrvaškega in bošnjaškega predstavnika ne morejo voliti Hrvati in Bošnjaki iz Republike Srbske, ampak so lahko voljeni s strani slednjih samo v FBiH (IFIMES 2006). Podobna situacija velja tudi pri volitvah poslancev v Dom narodov. Hrvaške in bošnjaške poslance izbirajo izključno Hrvati in Bošnjaki iz Doma narodov FBiH, kar pomeni, da Srbi tu ne morejo kandidirati za to funkcijo, v RS pa je odvzeta pravica Hrvatom in Bošnjakom, da kandidirajo in volijo za srbske poslance v Domu narodov, saj le-te določi Ljudska skupščina Republike Srbske.

5.2 Krepitev etničnih delitev in nacionalno definiranih strank

V zadnjem poročilu organizacije Amnesty International o BiH, le-ta ugotavlja, da je tokom l. 2011 poleg opažene slabitve institucij na državnem nivoju, v državi opaženo tudi povečanje nacionalistične in separatistične retorike, predvsem s strani nacionalnih političnih strank (Radio Slobodna Evropa 2012a).

BiH še vedno funkcionira po principu nacionalne ekskluzivnosti in t.i. etnične demokracije³⁹. Prav tako je za državo BiH značilno, da so etnični razcepi iz preteklosti še vedno prisotni ter, da se nadaljujejo tudi v prihodnost. Na slednje nakazuje tudi dejstvo, da se vse več socialnih konfliktov v državi definira kot etnične konflikte. In ravno slednje, etnično omejevanje BiH, konstantno povzroča globoko razdeljenost države. »Politične stranke so prisiljene, da podpirajo politične programe in proizvajajo politične cilje, ki se nanašajo izključno na eno etnično skupino in s tem pripomorejo k krepitvi procesa etnifikacije« (Bogdanović v Kokošar 2011, 51). Na drugi strani pa so množice oziroma državljani podvrženi delovanju le-teh vladajočih nacionalističnih elit.

---

³⁹ Slednje se kaže v obstoju več političnih strank v okviru ene entitete, katere tekmujejo za naklonjenost volilnega telesa. Redke politične stranke kot sta SDP in NS veljata za multietnične, s tem da, tudi SDP izgublja svoj multietnični karakter (IFIMES 2010).

V državi BiH tako še vedno vlada hud prepad med dvema entitetama. Čedalje trša nacionalistična in separatistična retorika škodi splošnemu interesu države in tako ovira medetnično spravo. Tudi same obljube, ki so bile dane v predvolilni kampanji pred zadnjimi volitvami pričajo o tem, kako je BiH še vedno močno razdeljena. »Predvolilne obljube so bile polne nacionalističnih izjav, ki so temeljile na medetničnih razlikah ter na poudarjanju načela 'mi proti njim'...« je opozorila predstavnica Transparency International Bosne in Hercegovine, Ivana Korajlić (SETimes 2010).

Evropska komisija proti rasizmu in nestrpnosti je v svojem poročilu o BiH⁴⁰ prav tako poudarila opaženo povečano uporabo nacionalizma v politiki. Slednja namreč opaža, da se je od zadnjega njenega poročila za BiH, povečala privrženost političnih voditeljev k uporabi etničnih terminov pri predstavljanju njihovih političnih programov. Politični voditelji tako nenehno poudarjajo, da so oni ključni in edini borci za pravice in etnične interese konstitutivnega naroda, kateremu pripadajo. Hkrati pa konstantno stigmatizirajo ostale konstitutivne narode in slednje krivijo za različne težave s katerimi se soočajo sami.

V zadnjih nekaj letih smo bili priča tudi številnim nespametnim dejanjem s strani političnih voditeljev; javnem negiranju obstoja genocida in zločinov proti človečnosti na območju BiH v času vojne, katera dva sta bila dokazana in priznana s strani ICTY⁴¹, planiranju obiskov obsojenim vojnim zločincem, povečevanju simbolov enega konstitutivnega naroda, žaljenju oseb oziroma pripadnikov druge etnične skupine in pa izjavam, da ne bodo dopustili, da jim sodi sodnik, ki pripada drugemu konstitutivnemu narodu. Zato predstavniki civilne družbe opozarjajo, da ravno takšni javni govori vodijo do zanemarjanja konkretnih družbenih problemov kot sta nezaposlenost in revščina, ki uničujejo celotno družbo. Adil Kulenović⁴² tako upravičeno trdi: »lakota naših ljudi, ni posledica niti Srbov, niti Hrvatov, niti Bošnjakov, ampak je vzrok lakote in revščine ter bodočih kriz v BiH etno-teritorialna razdeljenost in politične opcije, ki podpirajo takšno razdeljenost z namenom ohranjanja oblasti v lastnem interesu in za lastne potrebe« (Radio Slobodna Evropa 2012b). Poleg tega pa konstantno igranje vloge »grešnega

---

⁴⁰ »Izveščaj ECRI-a o Bosni i Hercegovini«, sprejet 7. decembra 2010 in objavljen 8. februarja 2011 (European Commission against Racism and Intolerance 2011).

⁴¹ »International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia« v prevodu Mednarodno sodišče za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije.

⁴² Član skupine nevladnih organizacij Kruga 99 (Radio Slobodna Evropa 2012b).

kozla«, s strani kateregakoli od treh konstitutivnih narodov, ustvarja klimo v kateri se nalezljiva nacionalistična retorika doživlja kot nuja oziroma pravilo.

Pretirana uporaba nacionalističnih argumentov v javnih govorih politikov oziroma predstavnikov političnih strank onemogoča tudi integracijo različnih etničnih in verskih skupin, ki sestavljajo družbo BiH. Najbolj zaskrbljujoče pa je, da politiki na vodilnih pozicijah ne samo, da ne obsojajo takšne vrste govorov, ampak v njih tudi sodelujejo. Poleg tega je opaženo tudi nekaznovanje lokalnih politikov pri njihovem sodelovanju v etnično pristranskih dejanjih⁴³. Nekaznovanje oziroma nesankcioniranje opisanega dogajanja lahko tako v bodoče pripelje do nevarnosti, da se bodo vsa vprašanja reševala skozi prizmo posamičnih entitet in ne skupne dobrobiti.

6 Možne rešitve za politično krizo

BiH preživlja dolgo obdobje politične, gospodarske in socialne stagnacije, splošno razširjene in trdovratne politične ohromelosti ter obdobje poslabšanja medetničnih odnosov, ki so kot že rečeno posledica ureditve v sporazumih iz Daytonu in Pariza, politične retorike ter nepripravljenosti in nezmožnosti politične elite za doseganje kompromisov in oblikovanja skupne vizije glede političnih, gospodarskih in socialnih problemov, ki pestijo državo. Opisano stanje ukazuje na nujnost iskanja rešitev za nastale probleme. Neizogibna je reforma obstoječe ustavne ureditve, ki trenutno paralizira državo in tako ustvarja nefunkcionalno državo BiH. Prav tako pa bi bilo potrebno doseči opustitev ločevalne nacionalistične in separatistične retorike, ki deli družbo in spodkopava bistvo Daytonskega mirovnega sporazuma. V nadaljevanju tako podrobneje opisujem potencialne rešitve za katere menim, da bi bistveno pripomogle k izhodu BiH iz nastale situacije tj. politične krize.

6.1 Ustavne spremembe

Sedanja ustavna ureditev pogloblja trenja med narodi, zaradi česar je BiH kot je že znano več kot leto dni po splošnih volitvah pristala v globoki vladni krizi. Ovirano

---

⁴³ Kot na primer zagotavljanje oziroma distribucija električne energije samo v tistih delih vasi in mest, kjer večinsko stanuje prebivalstvo etnične skupine, katerih pripadniki so sami (European Commission against Racism and Intolerance 2011).

učinkovito delo vlade, razdrobljenost političnih procesov med državo in entitetama, prekrivanje pristojnosti in pomanjkanje usklajenosti pri oblikovanju zakonodaje med različnimi ravnmi upravljanja so politična realnost v BiH, ki je pripeljala državo do destabilizacije in le-to vodi v proces destrukcije države BiH.

Zatorej se že od l. 2000 dalje prične diskusija o nujnosti spremembe Daytonске ustave. Na začetku se omenjena diskusija omeji le na nevladne organizacije, kasneje l. 2004 pa spremembe obstoječe ustave začnejo premlevati tudi politične stranke. Politične stranke oblikujejo dva pristopa k ustavnim reformam. Prvi pristop zagovarja postopno reformo Ustave BiH, v več fazah⁴⁴. Drugi pristop pa zagovarja sprejetje povsem nove Ustave BiH, spisane po evropskih standardih⁴⁵. Kljub obstoju obeh navedenih rešitev, pa tako za prvi kot za drugi pristop k spremembam ustavne ureditve, ne obstaja konsenz strank znotraj parlamentarne večine. Slednje se potrди tako l. 2004, ko Evropska iniciativa za stabilnost objavi svoj predlog za ureditev BiH, predvsem pa l. 2006, ko ameriški diplomati poskusijo neuspešno vpeljati ustavne spremembe oziroma t.i. »aprilski paket ustavnih sprememb Ustave BiH«. Omenjen paket je vseboval amandmaje, sprejetje katerih bi med drugim prineslo povečanje vloge Sveta ministrov, ki naj bi postal prava vlada, povečanje števila delegatov v parlamentu BiH, nadalje tudi spremenjen način volitev članov Predsedstva BiH ter zmanjšanje vloge le-tega organa (Mladina 2010). Poskus vpeljave ustavnih sprememb z t.i. »aprilskim paketom« vendarle propade. Najprej se je po koncu dela v delovni skupini stranka SzBiH umaknila iz procesa, ker se je vodstvo stranke odločilo, da bo na bližajočih se volitvah dosegla boljše rezultate z napadom na paket reform, katerega je utemeljila z razlago, da omenjen paket reform ne bi vplival na slabljenje entitet kot je sama stranka zahtevala. V takšnem mnenju pa se kasneje stranki SzBiH pridružijo tudi nekateri tedanji predstavniki stranke HDZ ter nekateri poslanci druge bošnjaške stranke SDA (Majstorović 2008, 62). Posledično predlagane spremembe niso prejele dvotretjinske večine, stranke, ki so glasovale proti, pa so kot že rečeno svoje stališče utemeljile s kritiko, da predlagane ustavne spremembe ne odpravljajo entitetsko glasovanje, ki je ključno sredstvo uporabe za blokiranje sprejemanja najpomembnejših zakonov v Parlamentarni skupščini BiH (Pejanović 2011, 191). O taistem paketu sprememb so poskušali vnovič razpravljati aprila 2010 v vojaški

---

⁴⁴ Znotraj tega pristopa naj bi bili najprej sprejeti amandmaji, ki bi v prvi vrsti razširili obseg funkcij Parlamentarne skupščine in Sveta ministrov (Pejanović 2011, 191).

⁴⁵ Takšna na novo spisana ustava bi vključevala tudi novo teritorialno-politično strukturo države BiH (Pejanović 2011, 191).

bazi zveze NATO v Butmirju, vendar zopet neuspešno. Namreč večni problem ostaja tudi Dodikovo nasprotovanje centralizaciji države BiH, ki je med drugim predvidena v t.i. aprilskem paketu sprememb. In sicer njegova stranka SNSD zagovarja BiH kot konfederacijo, kar je razvidno tudi iz Dodikovega stališča do centralizacije BiH: »Bosna in Hercegovina je kot država nemogoča, nikoli ni bila država in tudi ne bo. Bosna in Hercegovina bo zveza republik, ali pa je ne bo. To je edina realnost« (Mladina 2010). V tem duhu je predsednik stranke SNSD podprl tudi prvič izražene zahteve Hrvatov po tretji federalni enoti v BiH, ki je ideja podprta tudi s strani hrvaškega predsednika Josipovića in uradnega Vatikana.

Nesporno dejstvo ostaja, da mora BiH sprejeti ustrezno zakonodajo, ki bo omogočala popolno demokratizacijo BiH, saj je trenutno: »Demokracija v BiH je zelo šibka. Ljudje v BiH govorijo o demokraciji na teoretičen način. V praksi je teiste demokracije zelo malo. Vse se dela v skladu z nekimi lastnimi interesi in ne s skupnimi« (Nansen Dijalog Centar Sarajevo i Saferworld 2012, 23). Potrebno je institucionalno dograditi državno strukturo BiH s tem ko bi se Parlamentarni skupščini in Svetu ministrov razširile pristojnosti, da bi lahko slednja učinkovito sprejemala zakone in vpeljala potrebne reforme. Nujno je potrebno Parlamentu BiH vrniti njegovo moč, katera je pristala v rokah voditeljev vladajočih strank, ki stremijo k poglobljanju etničnih razlik (Pejanović 2011, 196). Nadalje bi bilo potrebno sorazmerno uskladiti število upravnih ravni ter sodelujočih pri upravljanju države s finančnimi sredstvi BiH in hkrati zagotoviti smotno, skladno in učinkovito razporeditev odgovornosti. V duhu demokratizacije države je potrebno vsem državljanom omogočiti uživanje enakih pravic, brez vsakršne diskriminacije, v skladu z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah. Namreč v BiH so še vedno: »Ogrožene so pravice žrtev vojnih zločinov... beguncev in razseljenih ter tudi pravice manjšin v BiH« (Radio Slobodna Evropa 2012a). Ravno zato je posebno pozornost treba nameniti zagotavljanju pravic manjšinam in občutljivim skupinam, da se le-te zaščitijo pred posredno in neposredno diskriminacijo in nasiljem, slednje tudi z izvajanjem programov javnega izobraževanja na področju človekovih pravic, ki se zavzemajo za strpnost, pluralizem in raznolikost (Uradni list Evropske unije 2011).

Poseben problem v BiH predstavlja tudi moteno delovanje pravosodnega sistema. Sestava sodstva je izjemno zapletena, prvič ker ni enega samega proračuna in drugič,

ker ni vrhovnega sodišča BiH, ki bi pospešilo uskladitev med štirimi notranjimi jurisdikcijami. Poleg tega pravosodni sistem ne more delovati neodvisno, zaradi vmešavanja politike vanj: »Sodišča v BiH ne morejo delati v normalnem okolju, ker se na vojne zločince še vedno ne gleda kot na resnične zločince, za katerimi ne bi smel stati nihče. Retorično smo za kaznovanje vojnih zločinov in vojnih zločincev, pa vendar, kadar je za zločin osumljen 'njihov' vidimo vmešavanje politične in zakonodajne oblasti, ki ustvarja pritisk na pravosodne organe«⁴⁶. Omenjeno zaskrbljujoče stanje zahteva tudi reformo, ki bi omogočila nemoteno delovanje pravosodnega sistema in predvsem sprejetje zakona, ki bi žrtvam vojne prinesle določeno zadoščenje, predvsem pa moralno zadoščenje.

6.2 Preseganje ostrih političnih delitev na etnični podlagi

Nestabilno politično ozračje ter pomanjkanje skupne vizije vseh političnih sil in poleg še podžigajoč govor, ki ruši proces sprave med etničnimi skupinami in delovanje državnih struktur, nakazuje na demotivacijo vodilnih političnih akterjev po izboljšanju splošnih razmer v državi.

Znotraj bosansko-hercegovske politične elite lahko naletimo na očiten primer dihotomije v vrednostnem odnosu glede na BiH. Slednje je razvidno tudi iz rezultatov ankete, ki je bila opravljena l. 2009 in, ki je predstavnike bosansko-hercegovske politične elite spraševala: »Ali dojemajo oziroma čutijo BiH kot svojo domovino in ali dojemajo oziroma čutijo daytonsko BiH kot svojo domovino?«⁴⁷. Večina njih, sodeč po odgovorih, dojemata BiH kot svojo domovino (86,4 odstotkov) medtem, ko kar 40 odstotkov vprašanih ne doživlja daytonsko BiH kot svojo domovino. Tisti, ki ne sprejemajo države nastale z nasiljem in vojno t.i. daytonsko BiH so povečini pripadniki bošnjaške politične elite ter pripadniki strank z hrvaškim predznakom. Na drugi strani, pa večina (66,6 odstotkov) pripadnikov srbske politične elite ne doživlja oziroma ne sprejema BiH v nobeni od navedenih variant kot svojo domovino. Glede na prikazane odgovore je potemtakem težko pričakovati, da se bodo voditelji resno zavzeli in dosegali trajne dogovore, ki bodo ustvarili pravilno delujočo državo. Konkurenčne

⁴⁶ Izjava predsednika skupine Nevladnih organizacij Forum građana Tuzla, Vehida Šehića (Radio Slobodna Evropa 2012a).

⁴⁷ Anketa je bila opravljena l. 2009 v okviru znanstveno raziskovalnega projekta »Vrijednostni odnos političkih elita u Bosni i Hercegovini prema Bosni i Hercegovini i Evropskoj uniji«, kateri je bil izveden s strani Inštituta za družbeno raziskovanje Fakultete političnih ved v Sarajevu (Ćurak in drugi 2009).

politične sile si namreč še vedno prizadevajo izkoristiti ustavnopravno strukturo, ki gradi državo na etničnem principu in ne na državljanskem principu, v svoj prid. Graditev države na etničnem principu tako povzroča, da večina bosanskih politikov kot prioriteto svojega delovanja vidi (le) obvarovanje interesov lastnega naroda in s tem zanemarja interese celotne družbe.

Velikokrat se pozablja oziroma zanemarja, da so poleg ustavno pravnih dilem, v BiH prisotne tudi politične dileme. Za rešitev brezbržnosti večine političnega ustroja je potrebno preseči politične dileme. Navkljub zavedanju, da je takšno pričakovanje iluzorno, glede na dosedanje (ne) doseganje raznoraznih dogovorov vseh treh strani, bi bilo v BiH mogoče potrebno predstavnikom bošnjaškega, hrvaškega in srbskega naroda ponuditi priložnost, da sami dosežejo dogovor o ureditvi njihove države. Torej, da sami opredelijo pod kakšnimi pogoji želijo živeti skupaj. Saj bi bilo v primeru, da bi bil takšen dogovor dosežen, potem enostavno oblikovati novo ustavo ali preoblikovali že obstoječo ustavo. Ampak, kot že rečeno se zdi takšen dogovor težko dosegljiv in močno oddaljen.

Menim, da bi lahko rešitve v luči opustitve separatizma dosegli tudi z udejstvovanjem novih, neobremenjenih in perspektivnih intelektualcev v bosanski politiki. BiH je naveličana dosedanje, s preteklostjo obremenjene, politične garniture. Samo popolna sprememba le-te garniture bi prebivalcem BiH vrnila zaupanje v politiko. Državljan si želijo novih obrazov v politiki, novih voditeljev, ki bi vodili BiH na boljši način. BiH potrebuje politike, ki niso »skorumpirani« in, ki nimajo nikakršne povezave z preteklo vojno (Nansen Dijalog Centar Sarajevo i Saferworld 2012, 23). V tej smeri je optimistična izjava bivšega Visokega predstavnika Inzka: »Dajmo BiH priložnost, počakajmo morda tudi na nove generacije in te generacije že obstajajo. Jaz poznam 60 županov za katere bi rekel, to so bodoči ministri. Cvetoče občine, aktivne občine, fantastični župani... BiH ima velik ljudski potencial« (RTV SLO 2011).

6.3 Pridružitev EU

Pejanović (2011, 195) meni, da brez evroatlantskega pridružitvenega procesa ni mogoče uresničiti Daytonskega mirovnega sporazuma in zgraditi demokratično državo BiH.

Samo priključitev EU bi omogočila dokončanje zgodovinskega procesa internacionalizacije bosanskega vprašanja. Sprejetje ustavnih reform in pridružitve EU sta zelo povezana procesa, saj ravno pot k članstvu v Evropski uniji pogojuje sposobnost države za hitro napredovanje pri ustavnih reformah.

Mnogi strokovnjaki in pa tudi znaten del državljanov BiH dojemata članstvo BiH v EU kot gospodarsko priložnost ter vzvod politične stabilnosti in varnosti. Na drugi strani pa tudi Evropska unija meni, da je evropska prihodnost vseh prebivalcev BiH ravno v EU ter da je obet članstva v EU eden od dejavnikov, ki najbolj združuje prebivalce BiH (Uradni list Evropske unije 2011). V prejšnjem poglavju sem že opisala ustavne reforme, katere bi bilo potrebno doseči za preprečitev nastajanja vnovičnih političnih kriz in večina teistih je opredeljenih tudi v okviru pogojev, katere mora BiH kot kandidatka za članstvo v EU izpolniti. Izjemno pomembne pa so tudi ostale zahteve EU do BiH, ki poleg ukrepov za zagotavljanje političnega delovanja, zajemajo tudi ukrepe za zagotavljanje uspešnega gospodarskega ter socialnega razvoja države. S slednjimi ukrepi želijo tako v celoti doseči demokratizacijo države BiH ter ustvariti pravno državo, ki spoštuje človekove pravice in državo, ki temelji na solidarnosti in strpnosti.

V tej luči si EU prizadeva za sprejetje v prejšnjem podpoglavju omenjenih ustavnih reform. Spodbuja in poudarja pomembno vlogo Visokega predstavnika, zato v okviru tega poziva entiteti in vse politične sile, da spoštujejo najvišjo oblast za tolmačenje civilnega uresničevanja mirovnega sporazuma. EU si prizadeva tudi za dosledno spoštovanje Daytonskega mirovnega sporazuma s strani obeh entitet. V splošnem zagovarja idejo krepite centralne države, ki naj bi ustvarjala razmere temelječe na načelu subsidiarnosti in vzpostavila učinkovito upravo, ki bo sposobna uresničevati nacionalna prizadevanja za reforme in bo gojila uspešne mednarodne odnose. Eden izmed pogojev za priključitev BiH k EU je tudi polno sodelovanje z ICTY-am, prav tako pa spodbuja tudi reformiranje pravosodnega sistema. Stabilizacijsko pridružitveni sporazum zahteva tudi reformo gospodarstva oziroma sprejemanje in izvajanje ukrepov za pospešitev gospodarske dejavnosti. BiH mora tako odpraviti upravne ovire in oblikovati dolgoročno strategijo za trajnostni razvoj, ki bo med drugim obravnavala izobraževanje, raziskave in razvoj, infrastrukturo, kmetijstvo, okolje in energijo. Potrebna je tudi večja uskladitev gospodarske politike med vladama entitet in

ustanovitev enotnega gospodarskega prostora, kot bistvenega elementa gospodarske reforme. Na socialnem področju pa se od BiH zahteva sprejetje ukrepov za zmanjšanje revščine, vzpostavitev mreže socialne varnosti, ki bo bolj prilagojena revnim, socialno izključenim ter občutljivim skupinam in vzpostavitev trajnega sistema socialne varnosti ter sistema integracije (Uradni list Evropske unije 2011).

EU je pred BiH postavila še en izjemno pomemben in nujno potreben pogoj in sicer sprejetje zakonodaje o popisu prebivalstva, ki je nedvoumen pogoj za evropsko pridruževanje in je hkrati bistvenega pomena za gospodarski in socialni razvoj države. Poleg vsega naštetega spodbuja tudi regionalno sodelovanje in dobrososedske odnose, ki so bistven element pravnega procesa (*prav tam*).

Pogoji EU, zapisani v stabilizacijsko pridružitvenem procesu, ki predstavljajo izpeljavo reform ali ukrepov v različne sfere življenja v BiH, tako ponazarjajo EU integracijo kot edini način zagotavljanja razvoja in stabilnosti države. In vsekakor so potemtakem takšni ukrepi in reforme več kot dobrodošli v BiH. Pa vendar je potrebno opozoriti, da smo v BiH priča mitološkem dojetju Unije kot nadomestka za vse pomanjkljivosti daytonske državnosti. Stališča večine predstavnikov bosansko-hercegvske politične elite so, da BiH ne more obstati brez EU. Takšna stališča, z vidika politične psihologije, pa kažejo na to, da politična elita sploh nima perspektive nadaljnega razvoja BiH (Ćurak in drugi 2009). Zatorej je še vedno najprej potrebno preseči razlike v konceptih skupne države. Preseganje nezaupanja, strahu in sovraštva do »drugih«, nepripravljenosti na kompromise in predvsem tudi odprava odsotnosti države pripadnosti so primarne naloge BiH, šele nato lahko država BiH stremi k svojem učinkovitem razvoju v okviru EU.

7 Sklep

Današnja BiH sestavlja notranje globoko razdeljena družba, katera se še vedno sooča z izzivi povojne obnove. Dogajanje po oktobrskih volitvah l. 2010 ukaže na globoke politične konflikte, ki dominirajo v BiH. Poleg politične krize pa slednjo v tistem času prizadene tudi gospodarska kriza. Specifične resničnosti bosanske politične, finančne in vsiljene kadrovske infrastrukture preusmerjajo skromna finančna sredstva za plačilo premočne birokracije namesto za spodbujanje razvoja države. Visoka stopnja nezaposlenosti ter revščina, ki sta posledici socialne, ekonomske in politične krize v BiH, pa tako predstavljata idealne predpogoje za izražanje frustracij in nasilja s strani državljanov, ki so nezadovoljni z življenjskimi pogoji v državi. V BiH smo torej priča obstoju potenciala za družbene nemire, zaskrbljujoče pa je, da samo korak deli družbene nemire od nacionalnih nemirov.

H1: Obstoječa ustavna ureditev BiH, katere poglavitna sestavina je Daytonska ustava, je neustrezna zato, da bi BiH postala učinkovita in funkcionalna država.

Dolga obdobja politične, gospodarske in socialne stagnacije, splošno razširjene in trdovratne politične ohromelosti ter poslabšanja medetničnih odnosov so predvsem posledica sedanje ustavne ureditve. Daytonski sporazum je bil ključnega pomena za prenehanje vojne, v svojih drugih vidikih pa se zdi bistveno manjši dosežek. Postdaytonska BiH z gospodarskega, političnega in varnostnega vidika še vedno ni samozadostna država, temveč ostaja odvisna od mednarodne podpore. Ozemeljska razdelitev na dve entiteti, določena v Daytonski ustavi, onemogoča delovanje skupnih ustanov in ključnih sistemov državne strukture. Obstoj dveh vojsk, policij, carin, električnih industrij, sistemov transporta, itd. prikazuje obstoj dveh etnično homogenih entitet in tako spodbuja zaščito narodnih in ne splošnih, državnih interesov. Takšna delitev države na dve entiteti predstavlja tudi žarišče nenehnih političnih spopadov. Nezmožnost doseganja dogovorov s strani političnih elit o razvoju in prihodnosti države, ki je posredno posledica vseh pomanjkljivosti Daytonske ustave pa pelje BiH v proces destrukcije države. Zatorej lahko odločno potrdim svojo prvo zastavljeno

hipotezo, da je obstoječa ustavna ureditev BiH, katere poglavitni del je Daytonska ustava, neustrezna zato, da bi BiH postala učinkovita in funkcionalna država.

Sam Daytonski sistem je kot že rečeno preživel svoj izhodiščni namen in zato je bi ga morali zamenjati s preprostejšim, racionalnejšim, bolj transparentnim in homogenim političnim sistemom. BiH mora sprejeti ustrezno zakonodajo, ki bo omogočala popolno demokratizacijo BiH, nadalje pa je potrebno institucionalno dograditi državno strukturo BiH s tem, ko bi se Parlamentarna skupščina in Svetu ministrov razširile pristojnosti, da bi lahko slednja učinkovito sprejemala zakone in vpeljala potrebne reforme. Namreč samo sprejemanje potrebnih zakonov in vpeljava reform lahko pripomore k izhodu iz konstantne krize. Potrebna je tudi vrnitev politične moči Parlamentu BiH, saj je slednja pristala v rokah voditeljev političnih strank. Nujno je tudi preoblikovanje uradniškega aparata oziroma predvsem njegovo krčenje, saj je takšen kot je izredno potraten. Poleg vsega naštetega bi BiH potrebovala tudi reformo, ki bi omogočala nemoteno delovanje pravosodnega sistema ter sprejetje zakonov, ki bi vojnim žrtvam prinesle zadoščenje, saj trenutna ustavna ureditev tega ne omogoča. Na tem mestu je potrebno opozoriti, da vsaka politična reforma v BiH ni mogoča brez spremembe položaja, statusa in načina reprodukcije politične elite. Vsaka sprememba, ki za rezultat ne bo imela spremembe oziroma dekonstrukcijo dominirajočega elitnega obrazca, bo tako le simulacija demokratičnega političnega razvoja bosansko-hercegovaške družbe. Vse zgoraj naštetu ukazuje na to, da je revizija ustavne ureditve nujno potrebna, če želi BiH preseči stalno politično krizo in zgraditi demokratično državo.

H2: Dejavniki, ki so povzročili politično destabilizacijo BiH v začetku 90. let, so povečini v državi prisotni še danes.

Ostre politične delitve značilne za l. 1991-1992 med nacionalistično definiranimi strankami bosanskih Srbov (SDS), bosanskih Hrvatov (HDZ) in bosanskih Muslimanov (SDA) so onemogočale doseganje političnih kompromisov in s tem tudi ovirale politično delovanje. Stranke si niso bile enotne o prihodnosti BiH, saj so si bosanski Srbi prizadevali za obstanek v Jugoslaviji, bosanski Muslimani za odcepitev od te iste in ustanovitev samostojne države BiH, bosanski Hrvatje pa za pripojitev k matični državi Hrvaški. Takšni nasprotujoči si pogledi protagonistov bosanskega političnega prizorišča so vodili v neizbežno politično krizo, ki je skupaj z globoko ekonomsko krizo,

nerazvitostjo in revščino, ki je vladala tačas v državi ter z močno povečano nacionalistično retoriko bosanskih politikov, državo pripeljala do državljanske vojne. Današnje stanje v BiH dosti spominja na stanje pred izbruhom vojne. Poleg tega, da se BiH trenutno sooča z globoko ekonomsko krizo in visoko stopnjo brezposelnosti ter revščine, smo še vedno priča obstoju nasprotujočih si pogledov aktualnih bosanskih politikov o sedanjosti in prihodnosti njihove države. Bosanski Srbi in njihova glavna stranka SNSD si prizadevajo za odcepitev Republike Srbske od BiH in v tej luči nasprotujejo tako centralizaciji države kot tudi vzpostavitvi enotne BiH. Prav slednji ideji so najbolj privrženi bosanski Muslimani in njihova vodilna stranka SDA. V zadnjem času pa tudi bosanski Hrvati izražajo zahteve po ustanovitvi svoje federalne enote v BiH. Mnenja med predstavniki vseh treh entitet so različna tudi kadar je govora o nujno potrebnih reformah ustave in tako že od nekdaj sprejemajo tiste odločitve, ki gredo njim v prid oziroma namerno blokirajo sprejemanje pomembnih odločitev za ostali entiteti. V takšnem okolju tako ni mogoče pričakovati političnega sodelovanja in napredka države. Vidna je še ena podobnost današnje BiH z BiH v času razpada. In sicer tudi takrat tako kot danes na političnem prizorišču zmagujejo in vladajo nacionalistično definirane stranke, kar ukazuje na to, da država ni napredovala v smislu demokratičnega večstrankarstva. Meščanske oz. multietnične stranke še vedno ne uživajo znatne podpore pri državljanih. Poleg naštetega pa je v zadnjem času opazen tudi porast nacionalistične in separatistične retorike. Povečana uporaba etničnih terminov ter stigmatizacija ostalih konstitutivnih narodov s strani politikov in ne nazadnje sodelovanje slednjih v etnično pristranskih dejanjih, katerim smo priča v današnji BiH, nedvomno spominjajo na dogajanje pred razpadom BiH l. 1991-1992. Čeprav se okolje v katerem je BiH obstajala nekoč precej razlikuje od današnjega, so dejavniki, ki so politično destabilizirali državo začetkom 90. let, povečini prisotni še danes. Na tem mestu tako potrjujem tudi svojo drugo hipotezo.

Državljeni BiH so siti ukvarjanja notranjepolitičnih akterjev s politično zgodovino BiH in dediščino vojne. Želijo si pogleda v prihodnost, saj je to edini način prekinitve večletne bosanske agonije. Današnja in jutrišnja BiH pa je odvisna predvsem od sodelovanja le-teh notranjih akterjev in sprejemanja (bolečih) kompromisov med njimi. Po vsem navedenem v nalogi je nerealno pričakovati, da se bodo razmere v BiH uredile same od sebe, zato je jasno, da ostaja usoda BiH predvsem v rokah mednarodne

skupnosti. Dovolj zgovorna je tudi izjava naključnega državljana BiH »Nekje mora biti izhod iz te krize. Nekdo mora le-ta izhod najti. Mora obstajati nekdo, ki nam bo osvetlil pot za iskanje rešitve iz nastale krize – trenutno obstajajo samo tisti, ki konstantno ugašajo to luč. To so ti nosilci nacionalističnih in ne nacionalnih konceptov« (Radio Slobodna Evropa 2012b). Najnovejše poročilo Mednarodne krizne skupine izraža globoko zaskrbljenost o obstoju države, saj sedanje razmere v BiH primerja z obdobjem razpadanja Jugoslavije (Delo. si 2012a). Slednje je dovolj alarmantni znak, ki bi moral prisiliti svet in Evropo k učinkovitejšem ukrepanju oziroma nudenju pomoči notranjim političnim akterjem pri preseganju njihovih razlik in sprejemanju življenjsko pomembnih odločitev za državo BiH. S tem bi se lahko mednarodna skupnost vsaj delno »oddolžila« BiH in izboljšala svoj ugled, katerega je med državljani BiH izgubila v času vojne.

8 Literatura

Banja Luka-Info. 2010. *Okončano ponovno brojanje glasova za srpskog člana Predsjedništva BiH*, 24. oktobar. Dostopno prek: <http://www.banjaluka-info.com/vijesti/rs-bih/3108-okoncano-ponovno-brojanje-glasova-za-srpskog-clana-predsjednistva-bih.html> (20. maj 2012).

Bass, Warren. 1998. The Triage of Dayton. *Foreign Affairs* 77 (5), 95–108.

Bebler, Anton. 2006. *Ob desetletnici pariških in dejtonskih sporazumov*. Dostopno prek: <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=si&Kat=10&ID=241> (27. junij 2012).

Borojević, Danijel. 2011. *Paravojaške formacije in prostovoljne enote v vojni v Bosni in Hercegovini: diplomsko delo*. Ljubljana: FDV.

Bufon, Milan. 2006. *The Western Balkans – A European challenge: on the decennial of the Dayton peace agreement*. Koper: Zgodovinsko društvo za južno primorsko.

Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine. 2010. *Potvrđeni rezultati općih izbora 2010 godine*, 11. november. Dostopno prek: <http://www.izbori.ba/Finalni2010/Finalni/PredsjednistvoBiH/Default.aspx> (24. april 2012).

CIA. 2012. Europe: Bosnia and Herzegovina. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bk.html> (21. maj 2012).

Cikotić, Selmo. 2010. *SAD – BiH: mogući transfer sigurnosnih rješenja*. Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca.

Citizenship in Southeast Europe. 2012. *The art of political crisis: Can we compare Belgium and Bosnia?* Dostopno prek: <http://www.citsee.eu/citsee-story/art-political-crisis-can-we-compare-belgium-and-bosnia> (21. maj 2012).

Constitution of Bosnia and Herzegovina. 1995. Dostopno prek: http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=372 (30. marec 2012).

Ćurak, Nerzuk, Đorđe Čekrlija, Eldar Sarajlić in Sead Turčalo. 2009. *Politička elita u Bosni i Hercegovini i Evropska unija: odnos vrijednosti*. Dostopno prek: http://www.ba.boell.org/downloads/politicka_elita_u_bih_i_eu_final.pdf (29. april 2012).

Delo.si. 2012a. Bosna kot nekdanja Jugoslavija, 23. julij. Dostopno prek: <http://m.delo.si/clanek/215056> (26. julij 2012).

--- 2012b. Dvajset let od začetka vojne v BiH, 6. april. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/svet/dvajset-let-od-zacetka-vojne-v-bih.html> (26. julij 2012).

European Commission against Racism and Intolerance. 2011. *Izveštaj ECRI-a o Bosni i Hercegovini*. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/bosnia_herzegovina/BIH-CBC-IV-2011-002-BIH.pdf (21. maj 2012).

Fejzić, Elvis. 2011. Nova Evropa v diskurzu protislovnih razmišljanj. *Časopis za kritiko znanosti* XXXIX (243): 11–18.

Fink Hafner, Danica, Damjan Lajh in Alenka Krašovec. 2005. *Politika na območju nekdanje Jugoslavije*. Ljubljana: FDV.

Fink Hafner, Danica in Mirko Pejanović. 2006. *Razvoj političkega pluralizma u Sloveniji i Bosni i Hercegovini*. Ljubljana: FDV.

Husić, Mirzet. 2011. *Daytonski sporazum in problemi njegovega uresničevanja*. Dostopno prek: <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=si&Kat=10&ID=585> (21. maj 2012).

IFIMES. 2006. *Nefunkcionalnost daytonske ureditve in ustavne spremembe v BiH*. Dostopno prek: <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=si&Kat=10&ID=270> (10. marec 2012).

--- 2010. *Izbori u BiH: Začarani krug politike, mafije i kriminala*. Dostopno prek: <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=Ba&Kat=10&ID=548> (27. junij 2012).

Imamović, Mustafa. 2003. *Historija države i prava Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: »Magistrat« Sarajevo.

Keresteš, Tomaž. 2005. *Uvod v teorijo države*. Maribor: Pravna fakulteta.

Kokošar, Tanja. 2011. *Značilnosti strankarstva in strankarskega tekmovanja v BiH: diplomsko delo*. Ljubljana: FDV.

Kržišnik-Bukić, Vera. 1996. *Bosanska identiteta med preteklostjo in prihodnostjo*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

--- 1997. *Prilog programu za Bosnu: polazišta za rešavanje bosanskog pitanja*. Ljubljana: samozal.

Kurtin, Tihana. 2006. *Daytonski mirovni sporazum in demokratizacija Bosne in Hercegovine: diplomsko delo*. Ljubljana: FDV.

Majstorović, Slaviša. 2008. *Ustavna reforma Bosne in Hercegovine v luči pridruževanja evropskim integracijam: diplomsko delo*. Ljubljana: FDV.

Mladina. 2010. Clintonova v boju proti konfederaciji, 12. oktober. Dostopno prek: http://www.mladina.si/84655/12-10-2010-clintonova_v_boj_proti_konfederaciji/

?utm_source=dnevnik%2F12-10-2010-clintonova_v_boj_proti_konfederaciji%2F&utm_medium=web&utm_campaign=oldLink (29. april 2012).

Nansen Dijalog Centar Sarajevo i Saferworld. 2012. *Ostavljanje prošlosti za sobom: Stajališta mladih u Bosni i Hercegovini*. Dostopno prek: <http://ndcsarajevo.org/files/Ostavljanje%20prosloti%20za%20sobom%20Gledista%20mladih%20u%20BiH%20h.pdf> (15. maj 2012).

Nezavisne novine. 2010a. *Najviše glasova Špiriću, Bećiroviću i Prodanoviću*, 18. oktobar. Dostopno prek: <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Najvise-glasova-Spiricu-Becirovicu-i-Prodanovicu-70431.html> (24. april 2012).

--- 2010b. *Ponovno brojanje glasova za člana Predsjedništva BiH iz RS*, 20. oktobar. Dostopno prek: <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Ponovno-brojanje-glasova-za-clana-Predsjednistva-BiH-iz-RS-70565.html> (20. maj 2012).

Novak, Božidar. 2000. *Krizno komuniciranje in upravljanje nevarnosti*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.

Office of the High Representative. Dostopno prek: http://www.ohr.int/ohr-info/gen-info/default.asp?content_id=38519 (15. marec 2010).

Osservatorio balcanicaucasio. 2010a. *Rezultati izbora u BiH: Pobjeda etničke socijaldemokratije*, 6. oktobar. Dostopno prek: <http://www.balcanicaucaso.org/bhs/Svevijesti/Rezultati-izbora-u-BiH-Pobjeda-etnicke-socijaldemokratije-80852> (20. maj 2012).

--- 2010b. *Čekajući vlast: Bosna i Hercegovina mjesec dana nakon oktobarskih opštih izbora*, 5. november. Dostopno prek: <http://www.balcanicaucaso.org/bhs/zone/Bosna-i-Hercegovina/Cekajuci-vlast-Bosna-i-Hercegovina-mjesec-dana-nakon-oktobarskih-opstih-izbora> (20. maj 2012).

--- 2010c. *Bosna i Hercegovina tri mjeseca nakon izbora: Vlast ili nevolje na pomolu*, 28. december. Dostopno prek: <http://www.balcanicaucaso.org/bhs/zone/Bosna-i-Hercegovina/Bosna-i-Hercegovina-tri-mjeseca-nakon-izbora-Vlast-ili-nevolje-na-pomolu> (21. maj 2012).

Peace Implementation Council: Bonn Conclusions. Dostopno prek: http://www.ohr.int/pic/default.asp?content_id=5182 (15. marec 2012).

Pejanović, Mirko. 2005. *Politički razvitak Bosne i Hercegovine u postdejtonskom periodu*. Sarajevo: Šahinpašić.

--- 2006. Geneza razvoja političnega pluralizma v Bosni in Hercegovini. V *Političke stranke i birači u državama bivše Jugoslavije*, ur. Zoran Lutovac, 240–293. Beograd: Friedrich Ebert Stiftung: Institut društvenih nauka.

--- 2010. *Ogledi o državnosti i političkom razvoju BiH*. Sarajevo: Šahinpašić.

--- 2011. Razvoj in protislovja političnega pluralizma v Bosni in Hercegovini. *Časopis za kritiko znanosti XXXIX* (243): 105–116 .

Petritsch, Wolfgang. 2002. *Bosna i Hercegovina od Dajtona do Evrope*. Sarajevo: Svjetlost.

Pirjevec, Jože. 2003. *Jugoslovanske vojne 1991–2001*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine. 2012. Hronologija predsjedništva BiH. Dostopno prek: www.predsjevnistvobih.ba/hron/?cid=74,2,1 (5. maj 2012).

Radio Slobodna Evropa. 2012a. *AI o BiH: Politička kriza i kršenje ljudskih prava*, 24. maj. Dostopno prek: <http://www.slobodnaevropa.org/content/amensty-o-bih-politicka-kriza-i-krsenje-ljudskih-prava/24591913.html> (20. maj 2012).

--- 2012b. *NVO: Jačanje nacionalističkih partija koči Bosnu*, 17. januar. Dostopno prek: http://www.slobodnaevropa.org/content/nvo_problem_bih_jacanje_nacionalistickih_partija/24454764.html (21. maj 2012).

Radišič, Branka. 2011. *Bosna in Hercegovina po Daytonskem mirovnem sporazumu: diplomsko delo*. Ljubljana: FDV.

RTV SLO. 2010a. *Zamenjava v bosanskem predsedstvu*, 3. oktober. Dostopno prek: www.rtv slo.si/svet/zamenjava-v-bosanskem-predsedstvu/240691 (5. maj 2012).

--- 2010b. *BiH ob vsesplošnih volitvah vnovič na razpotju*, 1. oktober. Dostopno prek: www.rtv slo.si/svet/bih-ob-vsesplosnih-volitvah-vnovic-na-razpotju/240560 (5. maj 2012).

--- 2011. *Oddaja Globus*, 4. april. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/odprtikop/globus/4-4-2011/> (1. junij 2012).

SETimes. 2010. *Transperensi Internešnl: duboke nacionalne podele pred izbore u BiH*, 22. december. Dostopno prek: http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/sr_Latn/features/setimes/features/2010/09/29/feature-02 (20. maj 2012).

Statut Brčko distrikta Bosne i Heregovine, sprejet in v veljavi od 14. januarja 2010. Dostopno prek: <http://www.skupstinabd.ba/statut/b/Statut%20Brcko%20distrikta%20BiH%20-%20precisceni%20tekst%202-10%20B.pdf> (12. marec 2012).

The general Framework Agreement for Peace in Bosina and Herzegovina: Annex 4: Constitution of Bosnia and Herzegovina, sprejet in v veljavi od 14. Decembra 1995. Dostopno prek: www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=372 (10. marec 2012).

Uradni list Evropske unije. 2011. Resolucija Evropskega parlamenta z dne 17. junija 2010 o razmerah v Bosni in Hercegovini. Dostopno prek: <http://eur->

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:236E:0113:0121:SL:PDF (5. maj 2012).

Ustav Federacije BiH, podpisan in v veljavi od 30. marca 1994. Dostopno prek: http://skupstinabd.ba/ustavi/f/ustav_federacije_bosne_i_hercegovine.pdf (20. marec 2012).

Ustav Republike Srbske, podpisan in v veljavi od 28. februarja 1992. Dostopno prek: http://www.slistbeograd.rs/documents/ustav_republike_srbije_lat.pdf (20. marec 2012).

Ustavni sud Bosne i Hercegovine. 2005. Dostopno prek: 10 http://www.ccbh.ba/bos/p_stream.php?kat=104 (30. marec 2012).

Vlada Brčko distrikta BiH. 2012. Dostopno prek: <http://www.bdcentral.net/> (25. marec 2012).

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine. 2010. Dostopno prek: <http://www.fbihvlada.gov.ba/bosanski/index.php> (20. marec 2012).

Vlada Republike Srbske. 2009. Dostopno prek: <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Pages/Default.aspx> (25. marec 2012).

Zaboljita.ba. 2010. *Osnova za formiranje vlasti u Federaciji BiH i platforma zajedničkog nastupa u institucijama BiH u mandatnom periodu 2010.-2014*. Dostopno prek: <http://www.zaboljita.ba/index.php/dokumenti/osnove-za-formiranje-vlasti-u-federaciji-bih-i-platforma-zajednickog-nastupa-u-institucijama-bih-u-mandatnom-periodu-2010-2014/> (21. maj 2012).

Zgodić, Esad. 2006. *Vladavina konsenzusom*. Sarajevo: Preporod.